

AYDIN NASUH PAŞA KÜLLİYESİ

Emre MADRAN

GİRİŞ :

Bu yazının konusunu teşkil eden külliye, 1967 senesi yaz aylarında Aydın Vakıflar Bölge Müdürlüğünde staj yaparken inceledim.

18. yüzyılın ilk yıllarında inşa edilmiş han, hamam, medrese, ve mescitten teşekkül eden bu külliyenin rölöve ölçüleri, rölöve ve restorasyon çizimleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü rölöve bürosu elemanlarının yardımlarıyla hazırlanmış, vakfiyelerle ilgili kısımlar Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Aydın Vakıflar Bölge Müdürlüğü arşivlerinden çıkarılmıştır.

TARİHİ ÇEVRE:

Aydın şehri, Ege bölgesinde Büyük Menderes ovasının kuzey kenarında yer alan bir il merkezimizdir. Burada ilk yerleşme, bugünkü şehrin kuzeyinde bulunan yüksekçe bir düzlükte olmuştur¹. Tralles adını taşıyan bu ilk şehir M.Ö. VI yy. da İskender, M.Ö. IV. yy. da Pers, M.S. 189 da Roma, ve daha sonra Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde kaldı. Malazgirt savaşından sonra birçok defalar Türkler ve Bizanslılar tarafından ele geçirilen Aydın, Sahil Beyi Mentеше Bey tarafından 1280' de kesin olarak Türk hakimiyeti altına alındı. 1310'da Aydınoğlu Mehmet Bey tarafından fethedilen şehre, bundan sonra "Aydın Güzelhisarı" dendi. 1426 da Murat II tarafından Osmanlı Devletine katılan Aydın, sancak beyliği ve

eyalet merkezi oldu. 1919-1922 yıllarında Yunanlıların elinde kalan şehir 7 Eylül 1922 de Türk Orduları tarafından kurtarıldı ve Türkiye Cumhuriyetinin bir il merkezi oldu.

Çeşitli devirlerde, değişik medeniyetlere beşiklik eden Aydın şehrindeki Tarihi ve Mimari kıymeti haiz İslâm eserlerinin azlığı, Aydınoğulları devrinden sadece bir türbenin² kalması, en eski Osmanlı yapısının³ 1568 M. tarihini taşıması dikkati çekmektedir.

Bu konudaki araştırmalar bizi aşağıdaki sebeplere götürmektedir;

a) Aydın ve havalisindeki devamlı İslâmî yerleşmeyi ve dolayısıyla mimari hareketi yaratan Aydınoğulları devrinde, Ayasulug (Selçuk), Birgi ve İzmir'in başkent olmaları, Aydın şehrini ikinci plânda bırakmış olabilir.

b) Osmanlı hakimiyetinin ilk 100 senesinde (15. yy.) Güzelhisar sancağının merkezi Tire olmuştur. 16. yüzyılın ortalarına doğru sancak merkezi olan Aydın'da yoğun mimari faaliyetin bu tarihten sonra başlamış olacağı düşünülebilir.

c) 19. yüzyılın sonunda vuku bulan 2 deprem, tarihi eserlerin hemen yarısının önemli şekilde hasara uğramasına yol açmıştır.

d) Millî Kurtuluş Savaşında, Yunan kuvvetlerinin kaçıışı sırasında geniş

1. Bugün buraya üç gözler denmektedir.

2. Ali Han Baba türbesi.

3. Üveys Paşa Camii.

ölçüde tahrib olan Aydın'da geçen yüz-yıla kadar ayakta kalabilmiş han, hamam ve medreselerin yandığı ve bu şekilde ortadan kalktığı bilinmektedir.

e) Aydın'da son 40 yılda girilen imâr ve şehircilik faaliyetleri de eski eserlere yer yer zararlı olmuştur.

Yukarıda gösterilen çeşitli sebeplerden dolayı tarihî ve mimari kıymeti haiz eski eserlerinden ancak bir kısmını tanıyabildiğimiz Aydın'da, mevcut kısımları orijinal hallerini muhafaza eden tek külliye bu yazıda tanıtmaya çalışacağız (4).

GENEL KONUM (Resim 1,2)

Nasuh Paşa külliyesi Cumhuriyet Mahallesi, ve Cihanoglu külliyesinin güneyinde yer almaktadır. Paşa Hamamı, Osman Ağa Medresesi (5), Zincirli Han ve Mescitten müteşekkildir. Bu yapılardan sadece hamam ve hanın güney cephesindeki zemin kat dükkânları fonksiyonlarını devam ettirmekte, Medrese odaları fakir ailelerin barınağı, Han ise ahır ve depo olarak kullanılmaktadır. Medrese ve Hamamın kuzey cepheleri ile Han'ın doğu ve batı cepheleri evler tarafından kapatılmış olup (Levha 1), Belediye tarafından yeni açılan bir yol (Resim 3) medresenin batı kanadını tamamiyle ortadan kaldırmıştır. (6) İkinci bir yol Han, Medrese ve Hamamın güneyinden geçmektedir. Külliyenin kuzey ve güneyindeki zemin kotları birbirinden farklı olduğundan, medreseye güney cephesinde bugün mevcut olmayan merdivenle çıkılmaktaydı. Hanın zemin kat kuzey odaları

ise Mescidin zemin kotunun altında kalmakta, dolayısıyla han, kuzeyden tek katlı gibi gözükmektedir.

Külliye'nin onarımı bahis konusu olduğundan çevre tanziminin öncelikle ele alınması, istimlak ve hafriyat gibi ön çalışmaların mutlak yapılması lâzımdır.

OSMAN AĞA MEDRESESİ :

Medrese dikdörtgen bir avlu etrafına sıralanmış (7) odalardan meydana gelen tek katlı bir yapıdır. Batısında bitişik olarak Paşa Hamamı, doğu ve güneyinde yol, kuzeyinde ise evler bulunmaktadır. Yeni açılan yol yüzünden, hâlen ağı doğuya açık (1) şeklinde bir plâna sahiptir. (Levha 3).

Yapıya güney kanadında, yoldan 1.30 m. kadar yüksekte bir kapıdan girilir. (Resim 5). Orijinal merdiven bugün mevcut değildir. Kapı basit profilli iki mermer yan söve üzerinde yer alan yarım daire kemer ile çevrelenmiştir. Tuğla haç tonoz ile örtülü giriş hacmi dikdörtgen bir plân göstermekte, bugün oda olarak kullanılmasından dolayı, giriş moloz taşla örülü bulunmaktadır. Medrese hacimlerindeki yegâne kârgir üst yapı giriş hacmininkidir.

Giriş hacminden başka güney kanatta 4, batı kanatta 8, kuzey kanatta 2, ve iki tane köşe odası ile mevcut odaların sayısı 17 yi bulmaktadır. (8) Genellikle 4.00 x 4.00 m. boyuntunda olan odalar, yıllar boyu değişik şekillerde kullanıldıklarından, çoğu elemanları orijinal durumlarını hemen hemen kaybetmiştir. Her odada avluya açılan bir

4. Nasuh Paşa Külliyesinin kuzeyinde yer alan Cihanoglu Camii ve medresesi de bir külliye teşkil etmekle beraber, yapılan onarım ve eklemeler bilhassa medrese'nin orijinal hüviyetini kaybetmesine yol açmıştır.

5. Medrese, oranın son müderrisi olan Osman Ağa'nın adına izafeten bu isimle anılmaktadır. Han'ın ismi de son senelere kadar kapısında asılı bulunan zincirde gelmektedir.

6. Aydın'da bir fotoğrafçıdan temin ettiğimiz 1930 yıllarında çekilmiş bir fotoğrafta medresenin yol açılmadan evvelki hali görülmektedir. (Resim 4).

7. Medresenin doğusundan geçen yeni yol, yapının güney kanadının bir kısmını ortadan kaldırmıştır. Han'ın kuzey-batı köşesindeki iki odaya ait izler medrese'nin doğu kanadının mevcut olduğunu göstermekteyse de, evler plânın kesin olarak anlaşılmasına mani olmaktadır. (Levha 1-2).

8. Aydın'da bulduğumuz eski fotoğraf ve mahalle sakinlerinin ifadeleri, medresenin kuzey ve güney kanadlarının Zincirli Han'a kadar uzandığını göstermektedir. Bu vaziyette oda sayısının 27 kadar olduğu düşünülebilir.

kapı ve bir pencere ile, iç kısımda, iki odayı birbirinden ayıran duvarda bir ocak, ve ocağın her iki yanında birer dolap nişi bulunmaktadır. Güney kanattaki odaların yola bakan cephelerinde birer pencereleri daha vardır. (Resim 10). Ocak iki taş konsol üzerinde yer alan yarım daire tuğla kemer alından müteşekkil olup davlumbazı yoktur.

Duvarlarda yapı malzemesi olarak moloz taş ve tuğla parçaları kullanılmış olup, itinalı olmayan bir işçilik göstermektedir. Pencerelerde kireç taşı söveler ve geçmeli demir parmaklıklar yer yer mevcuttur. (Resim 7). Kapılarda ise genellikle monolit iki yan sövenin üzerinde 2 parça taştan müteşekkil yarım daire kemerler bulunmaktadır. Kapı ve pencerelerin üzerinde gayri muntazam formlar gösteren tuğla boşaltma kemerleri vardır. Yer yer kalmış olan orijinal sıva ve alçı badana, odaların iç ve dışlarının tamamen sıvalı olduğunu göstermektedir. (Resim 11).

Medresenin üst örtüsü (giriş hacmi hariç) bugün mevcut değildir. Odaları birbirinden ayıran duvarların, yan duvarlardan sonra yükselen kısımlarının üçgen şeklinde olması ve bu üçgenin ucunda yer alan bacaların üzerindeki izler, çift meyilli ve ahşap kirişlemeli bir beşik çatının mevcudiyetini göstermektedir. (Resim 8).

Medresenin güney kanadında, esas kitleden 2.55 m. uzakta yer alan 2 adet bordür taşı ve aynı taştan yonulmuş basit bir kaide (Resim 9), avluda yer yer toprağın içine gömülmüş monolit sütunlar bir revağın mevcudiyetini gösteren elemanlardır. Kitlenin avlu cephelerinde kârgir bir revak üst yapısı izine rastlanmadığından, revağın da ahşap kirişlemeli bir üst örtüsü bulunduğunu kesinlikle söyleyebiliriz. (9)

9. Tire'de Karakadı Mecdetin Medresesinde (Resim 25) (15. yüzyıl) derleme sütun başlıklar üzerinde yer alan tuğla kemerlerin taşıdığı ahşap üst örtüden,

Mevcut kolonların yüksekliği, kolonlar üzerinde kemerlerin bulunamayacağını, kirişlemenin kolonlar üzerinde yer alan ahşap yastık kirişine bastığını göstermektedir. Restitüsyon etüdüleri, odaları örten beşik çatının uzanarak revağın da çatısını teşkil edebileceği sonucunu vermektedir. (Levha 4 d)

PAŞA HAMAMI :

Hamam, Medresenin batısında ve ona bitişik olarak yer almıştır. (Resim 12) Medrese giriş kapısının açıldığı sokaktan 7 basamak merdivenle çıkıldıktan sonra yıkılan orijinali üzerine 1954 senesinde yapılmış ve betonarme bir üst örtü ile kapatılmış olan soyunma kısmına girilir. Ahşap soyunma kabinlerinin bulunduğu bu muhdes kısımdan açılan ufak bir kapı ile dikdörtgen bir plâna sahip ılıklik kısmına geçilir. Sivri tuğla kemerler ve köşelerde aslangöğüsleri tarafından taşınan üç kubbe bu kısmın üst örtüsünü teşkil etmektedir. İlıkliğin kuzey duvarındaki ufak bir kapıdan servis hacmine girilir. Bu kısımda beşik tonozlu W. C. hacmi ve hamamın doğusunda bulunan su deposuna çıkan üç basamaklı bir merdiven vardır. Hamamın üçüncü kısmı ılıklikten geçilen ve kare bir plâna sahip olan sıcaklıktır. Tek hacim olan sıcaklığı örten kubbede geçiş elemanı olarak tromp kullanılmıştır.

Yapı malzemesi olarak moloz taş ve tuğla kırıklarının kullanıldığı hamamda herhangi bir tezyinî eleman bulunmamaktadır.

MESCİT :

Vaziyet plânında da görülebileceği gibi medreseyi kesen yolun sağ tarafın-

meydana gelen bir revak vardır. Külliyeimiz hemen kuzeyinde yer alan ve Cihanzade Abdülaziz Ağa tarafından 18. yüzyılın ortalarında yaptırılmış olan medresenin de böyle bir revağı bulunduğunu 1930 larda çekilmiş olan bir fotoğraftan öğreniyoruz. (Resim 23a) (R. M. Rieftahl, Turkish Architecture in Southwestern Anatolia, s. 45).

da ve hanın kuzey-batı köşesinde yer almaktadır. (Resim 13). Hâlen yoldan 1.5 m. yüksekte olan mescit kuzey ve güneyden evlerle sarılmıştır.

Yapı iki hacimden müteşekkildir. Esas ibadet edilen kısım 7.00 x 7.00 m. boyutunda olup kuzey duvarında yer alan üzeri mermer yarım daire kemerli bir kapıdan girilir. Kuzey doğu köşesi yıkılmış olan ibadet mekânının batı ve doğu duvarında altta ve üstte ikişer pencere, güney duvarında ise alçı sıva üzerine kabartma olarak işlenmiş yedi stalaktit sırasının meydana getirdiği bir mihrap nişi ve mihrabın her iki yanında yer alan altlı üstlü birer pencere bulunmaktadır. Alt pencereler söveli ve geçmeli demir parmaklıklı olup, üst pencereler sivri veya kaş kemerle bitirilmişlerdir. Paralel kenar bir plâna sahip ikinci hacime, mescidin içinden ve güneybatı köşesinden geçilir. Doğu ve batı duvarlarında ikişer pencere bulunan bu hacmin üst örtüsü ahşap beşik çatıdır.

Mihrap (Resim 15), kapı ve kuzey batı dış köşede yer alan alçı stalâktit köşe konsolu (Resim 14), yalnız mescitte değil bütün külliye de rastlayabildiğimiz ender tezyini elemanlardır.

ZİNCİRLİ HAN (Resim 16)

Külliye'nin doğusunda yer alan han, 28 x 23 m. boyutundaki dikdörtgen bir avlunun etrafında yer alan iki katlı ana blokla, avlunun güney-doğu köşesinden geçilen ikinci küçük avludan müteşekkildir. (Levha 6a ve 6b). Yapıya güneyde yer alan sivri kemerli bir kapıdan girilir. (Resim 18). Giriş hacmi 3.00 x 5.35 m. boyutlarında olup haç tonozlu bir üst yapıya sahiptir ve avluya açılır. Zemin katta batı, kuzey ve doğu bloklardaki 18 oda avluya, (Resim 18-19) kapının yer aldığı güney bloktaki 11 oda ise ⁽¹⁰⁾güneyindeki yola

10. Yapının bu kanadı doğu istikâmetinde ve küçük avlunun güneyinde devam etmekte olduğundan oda sa-

açılmaktadır. Bu cephedeki dükkânlardan giriş kapısının batısında yer alanların ön cepheleri kapatılmış ve mermer söveli bir kapı ve bir pencere ihtiva eden hacimler haline gelmişlerdir. Daha harap olan doğu taraftaki dükkânlarda ise bu dolgular görülmemektedir. (Levha 7a). Birinci kat odaları tamamen avluya bakmakta olup, güney kanatta dükkânların üzerinde yer alan odaların yola bakan birer söveli ve geçmeli demir parmaklıklı pencereleri daha vardır.

Zemin kat odaları avluya açılan kireç taşı söveli birer pencere ve kapı, içeride ise konsol taşları üzerine oturulmuş tuğla kemer alınlıklı bir şömine ve şöminenin her iki yanında yer alan birer niş ihtiva etmektedirler. Üst kat odaları da aynen alt kat odalarındaki elemanlara sahiptirler.

Küçük avlu (11) doğu ve batı istikâmetinde giden ve ortada monolit bir sütuna oturan iki yuvarlak tuğla kemerle ikiye ayrılmıştır. Bu tuğla kemerlerin taşıdığı duvar üzerinde yer alan ve iki sövesi mevcut pencere boşluğu kemerlerin iki oda taşıdıklarını göstermektedir. Büyük avludan küçük avluya bu odaların altından geçilerek girilmekteydi. (Levha 9c). Küçük avlunun batı ve doğu duvarlarında yerden 80 cm. yükseklikte üzerleri yuvarlak tuğla kemerli nişler vardır. (Resim 20). Avlu kuzeyde, hanın kuzey dış duvarından 2.5 m. kadar içeride bulunan bir istinat duvarı, güneyde ise dükkânların meydana getirdiği blok ile çevrelenmekte, güney-doğu köşesinde tonozlu ufak bir kare hacim yer almaktadır.

11. Küçük avlu elemanı, Osmanlı Hanlarında değişik şekillerde görülmektedir. İstanbul-Valde Hanında (Resim 21) (Levha 10a) küçük avlu etrafında odaların sıralandığı açık bir mekândır. Buna mukabil, Gaziantep-Hişva Hanında (Levha 10b) ve Bergama Taş Han'ında (Levha 10c) bu eleman avlu karakterini kaybetmiş, ana kitleye bağlı, muhtemelen ahır ve depo fonksiyonunu haiz kapalı bir mekân halini almıştır.

Beden duvarları moloz taş ve tuğ-
la parçalarından inşa edilmiş olan ya-
pıda odaların ve avlu cephelerinin as-
lında tamamen sıvalı olduğu, yer yer
görülen sıvalardan anlaşılmaktadır. Dış
cepheler ise, dükkânlar hariç moloz gö-
rünümlerini muhafaza etmektedirler.

Yapıda zemin ve birinci kat odaları
arasında (sadece güney bloktaki zemin
kat dükkânların üzeri tuğla tonozdur)
döşeme mevcut olmadığı gibi, birinci
kat odalarının üst örtüsü de yoktur.
Odalarda birinci kat döşemesinin bu-
lunması gereken yerde karşılıklı du-
varlarda görülen 15 x 15 cm. boyutun-
daki oyuklar ahşap bir kişirlemenin,
odaları birbirinden ayıran duvarlarda
yer alan bacalar üzerindeki izler de ah-
şap bir beşik çatının mevcudiyetini
göstermektedir. (Levha 8a-b) Avlunun
kuzey-batı ve güney-doğu köşelerinde
duvar üzerinde gözüken tuğla kemer
başlangıçları, bütün avlu cephelerinde
muntazam aralıklarla sıralanmış ahşap
gergi delikleri ve üst kat oda kapıla-
rının hemen altında gözüken ahşap ki-
rişleme boşlukları bir revağın mevcu-
diyetine, şekil ve malzemesini ortaya
çıkaran elemanlardır. Avluda yerde bu-
lunan ortalama 50 cm. çapında ve 2.00
m. yüksekliğinde monolit sütunlar ve
tezyinatlı başlıklar, üst kat revak ah-
şap döşemesinin bu sütunlar üzerinde
yer alan tuğla kemerler tarafından ta-
şındığını göstermektedir. (Levha 8b)
Ufak bir hafriyat ayakların yerlerini
ortaya çıkartabilir. Birinci kat'ta ise
ahşap gergi izlerinin olmaması ve ben-
zeri örnekler (12) revağın ahşap dikme-
ler tarafından taşınan ahşap kirişleme-
li bir çatı ile örtülü olabileceğini gös-
termektedir. (Levha 8b)

Birinci kata çıkışın, avluda yer a-
lan ve herhangi bir kârgir ize rastlan-
madığı için ahşap olması gereken mer-
divenlerle sağlandığı ve bu merdivenle-

rin üç köşede izine rastladığımız ke-
merler tarafından taşındığı düşünüle-
bilir. (Levha 2) (13)

Küçük avluda ise üst örtünün ba-
sit bir ahşap konstrüksiyon olması en
yakın ihtimallerden biridir.

Gerek handa mevcut izlerin değer-
lendirilmesi, gerek mukayeseli çalışma-
ların verdiği sonuçlar, restitüsyon lev-
halarında ifade edilmeye çalışılmıştır.

TARİHİ ANALİZ :

Külliyenin tarihini aydınlatmak
için mevcut iki kitabeden, (14) Vakıf-
lar Genel Müdürlüğü ve Aydın Vakıflar
Bölge Müdürlüğü arşivlerinden fayda-
lanılmıştır.

1. Vakıf kayıtları :

1, a, Vakıflar Genel Müdürlüğü
arşivi :

460 numaralı defterlerin 348, 349,
ve 350 nci sayfalarında külliye'nin 1134
H. (1721 M.) tarihli vakfiye sureti (Re-
sim 28, 29) bulunmaktadır. "Aydın'da
Nasuh Paşa (15) vakfından medrese ve
mekufatları" başlığı altında, Köprü
mahallesinde bir medrese, kârgir han,

13. İki katlı Osmanlı Hanlarında merdiven elemanı
ya revak hacminin içinde (İstanbul-Valde Hanı, Levha
10a; İstanbul-Vezir Hanı, Levha 11a, Manisa-Kurşunlu
Han), veya revağa bitişik yahut ayrı olarak avlu içinde
(Çeşme-Kanunî Kervansarayı, Resim 26) halledilmiştir.
Zincirli Han'da her iki şekil de mümkün olmakla ber-
aber köşelerindeki kemerlerin mevcudiyeti, merdivenlerin
revak içinde halledilmiş olması ihtimalini daha kuvvetli
kılmaktadır.

14. Bu kitabelerden biri medrese'nin, diğeri Han'ın
giriş kapıları üzerindedir. Medresenin kitabesi 3 parça-
dan müteşekkil olup, bugün sadece en sağdaki parça
kalmıştır.

15. Nasuh Paşa Aydın'ın yerlisidir. Softalık ve çö-
mezlikten yetişmiştir. Açıkgozlüğü sayesinde Serdengeçti
Ağa oldu. 1698 M. de Karaman Beylerbeyliği ile Saru-
han'a, ve 1699 M. de Aydın'a muhassıl oldu. Muhassillığı
zamanında, şiddetli icraatı ile bütün memleket halkını
sindirdi. 1707 M. de Şam Valsi oldu. Orada akraba
ve dostlarını kayırıp, onlara rütbe ve Mansıp dağıtma-
sıyla tanındı. Sayda ve Trablusşam cyaletlerini isteme-
sinden korkan Saray tedibi için Yusuf Paşayı gönderdi.
Bunu haber alan Nasuh Paşa kaçarken yakalandı ve
Şam'da idam edildi. (Aydın İli tarihi, Asaf Gökbel, İs-
tanbul, 1936, s. 174).

12. Bodrum-Han (Resim 22), Aydın-Cihanoğlu Med-
resesi (Resim 23), Akhisar-Pamuk Han (Resim 24).

hamam ve dükkânlardan bahsedilmekte, yapıların hudutları belirlenmekte, yapılarda görevli personelin vazifeleri sayılmakta, vakfiye vakfın kullanılma şartlarının sıralanması ile son bulmaktadır. (16)

1. b. Aydın Vakıflar Bölge Müdürlüğü arşivi :

1 numaralı vakıf kayıt defterinin 54 üncü sayfasında şu kayıt bulunmaktadır :

"Güzelhisar'dan (17) Nasuh Paşa'nın muhakeme ibaresinden muharrer 1120 tarihli Ferman-ı Ali ile mukayyet vakfiyesinin suretidir".

Aynı fermanın ikinci paragrafında "Nasuh Paşa'nın evrakına müteallik 1126 tarihli fermanın sûretidir: Nasuh Paşa'nın Güzelhisar'da bina eylediği Han ve Hamam ve medrese ve dükkânların bir miktarı ....." denilmektedir. Bu fermanla idam edildikten sonra emlâkinin müsaderesi emredil-

16. Vakfiyede Han'ın hudutları şöyle belirtilmektedir:

"Kârgir Han, tahtında 18 oda, fevkinde 32 oda ve taşrasında 11 adet dükkân, Şarkan Apturrahman Efendi menzili, ve garben medrese, kibleli yol, şimalen Abdülkadir efendi menzili."

Hamam'ın hudutları da şöyledir :

"Medrese-i mezkûre muttasıl hamam, şarkan medrese-i mezkûre, garben yol, kibleten yol, şimalen medrese evleri."

17. Aydın'ın Osmanlı İmparatorluğu zamandaki bir ismi de Güzelhisar'dır.

mektedir. Aydın Vakıflar Bölge Müdürlüğündeki son kayıt ise şöyledir :

"Vekâlet-i Celilenin ferman 21 Sefer 1339 tarih ve 23/995 no'lu emir tahriresi üzerine ihraç kılınan işbu vakfiye sûretleri aslına mutabıktır."

Bu kayıtlardan anlaşıldığına göre esas vakfiye 1120 H. (1708 M) tarihinde düzenlenmiş, 1134 H. (1721 M) de sûreti çıkartılmış, 1339 H. (1919 M) de tekrar sûretleri çıkartılmış ve o zaman mevcut olduğu anlaşılan aslına uygunluğu tasdik edilmiştir. (18)

2. Kitabeler :

Hamın kitabesi, kapı kemerlerinin hemen üzerinde, kapı kenarından gelen basit bir profilin çevrelediği dikdörtgen bir mermer levha üzerine sülüs yazı ile yazılmıştır. Sol alt köşesinde 1130 tarihini okuduğumuz kitabenin metni şudur: (Resim 27).

Cenab-ı Hazret-i zîşan Nasuh Paşa kim
Ki hayrat için vâz-ı müessir etmiş hak
Bu hanı bî bedel eyledi bina el hak
Güzelhisar'a güzel verdi zineti dilcu
Gör bu han-ı şud derya bugün der tarih
Acep bina ve acep han-ı bî bedeldir bu
1120

18. Kurtuluş savaşında Aydın'daki kayıtların yanmasından dolayı, vakfiyenin aslı bugün mevcut değildir. Vakıflar Genel Müdürlüğündeki 1134 H. tarihli metin vakfiye sûreti olmaktadır.

Not: Fotoğraflar san'at tarihçi Sabih Erkenin arşivinden alınmıştır.

THE COMPLEX OF NASUH PAŞA AT AYDIN (SUMMARY)

Emre MADRAN

The subject of this article is a complex in Aydın, the so called "Nasuh Paşa Külliyesi". It is composed of a Han, a Medrese, a hamam and a mescit dating from the beginning of the 18 th. century. The complex has been partly destroyed by the municipality, and no preservation or consolidation has been applied to the structures for a long time. The Medrese is at the center of the complex. On the west, the Hamam is located, of which walls are adjacent to the Medrese. The Han is located on the east side of the road. Mescit sits on the north-west corner of the Han.

The Medrese is a one storied structure with a courtyard around the which the rooms are located. Because of the destruction of the newly opened road, it now shows a "U" plan opened to the east. There are 19 rooms, 2 of which are corner rooms. The "revak" and the upper structure of the medrese do not exist today, but the traces of the missing parts help us to jrepare a true restitution scheme.

The Hamam is composed of 3 sections, namely "soğukluk", "ılıklik", and "sıcaklık". The "soğukluk" is a later addition probably built on the original one. The "ılıklik" contains 3 domes whereas the "sıcaklık" has a square plan with a single dome on top.

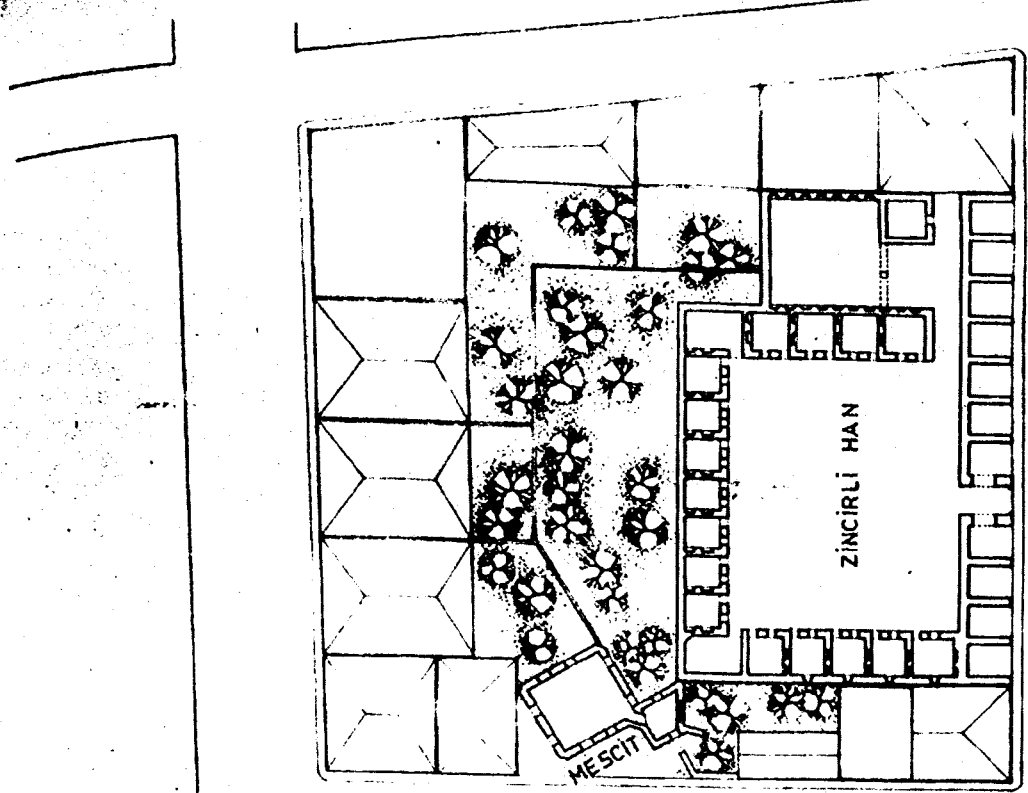
The Mescit is composed of two spaces. Main praying hall has a square plan and contains the "mihrab"

decorated with stalactites. It also hasn't the upper structure, which was probably a timber pitched roof.

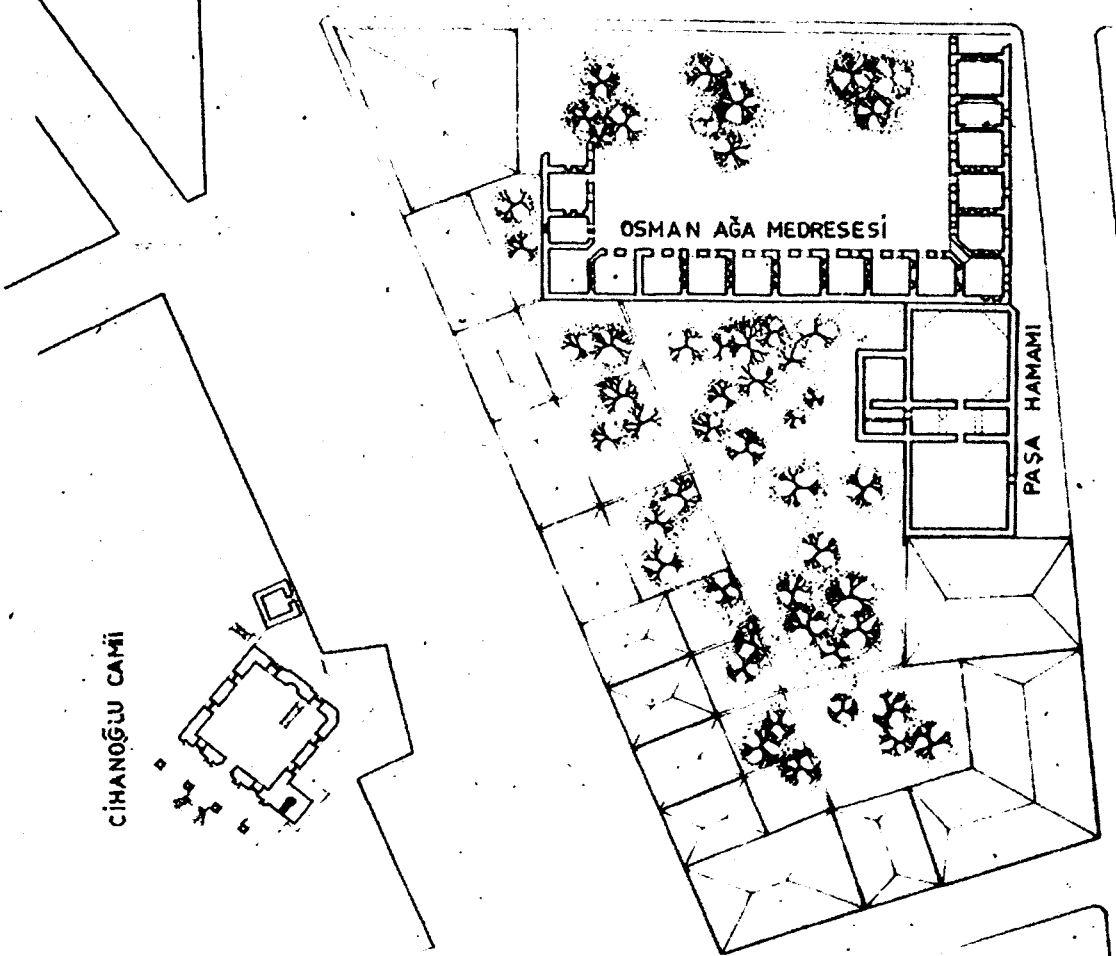
The "Han" is a two storied structure composed of two open rectangular courts. The west one which is larger, has rooms lining three of its sides. The rooms on the fourth (south) wing are opened to the road. There is a passage at the south-east corner of the courtyard leading to the smaller east court which was probably used as stables, whereas the other part contains the living quarters. The revak and the upper structure of the han do not exist today. But the examination of the traces, signs of the missing parts, and the comparative studies show that, the revak of the first floor has a timber slab sitting on the arches based on the columns. The upper structure was a two-way pitched roof.

There is no decoration at the complex the mihrab and the north-west corner of the mescit.

According to the inscription panel placed over the entrance of the Han the date of the erection is 1130 H. (1717 A. D.), and the donor is Nasuh Paşa. The "vakfiye" in the archives of the General Directorate of Vakıflar at Ankara, has been prepared in the year 1130 H. (1717 A. D.), and the medrese, the han, the hamam and the mescit are mentioned in it.

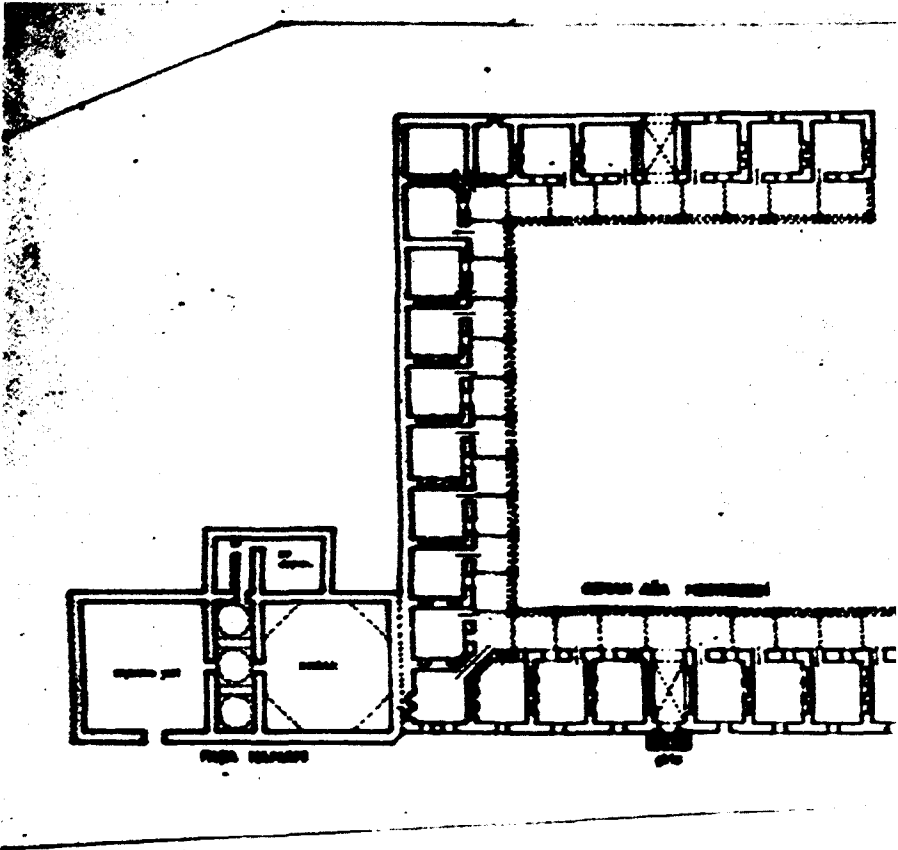

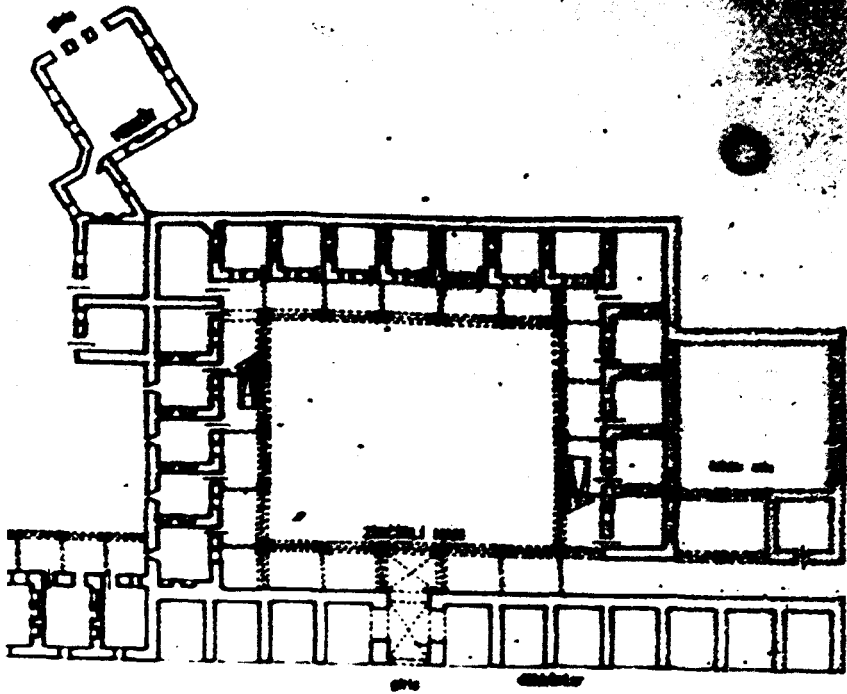
ADIN NASUH PAŞA KÜLLİYESİ VAZİYET PLANI
Ölçek 1/200
5m

CİHANOĞLU CAMİ

Levha: 2)

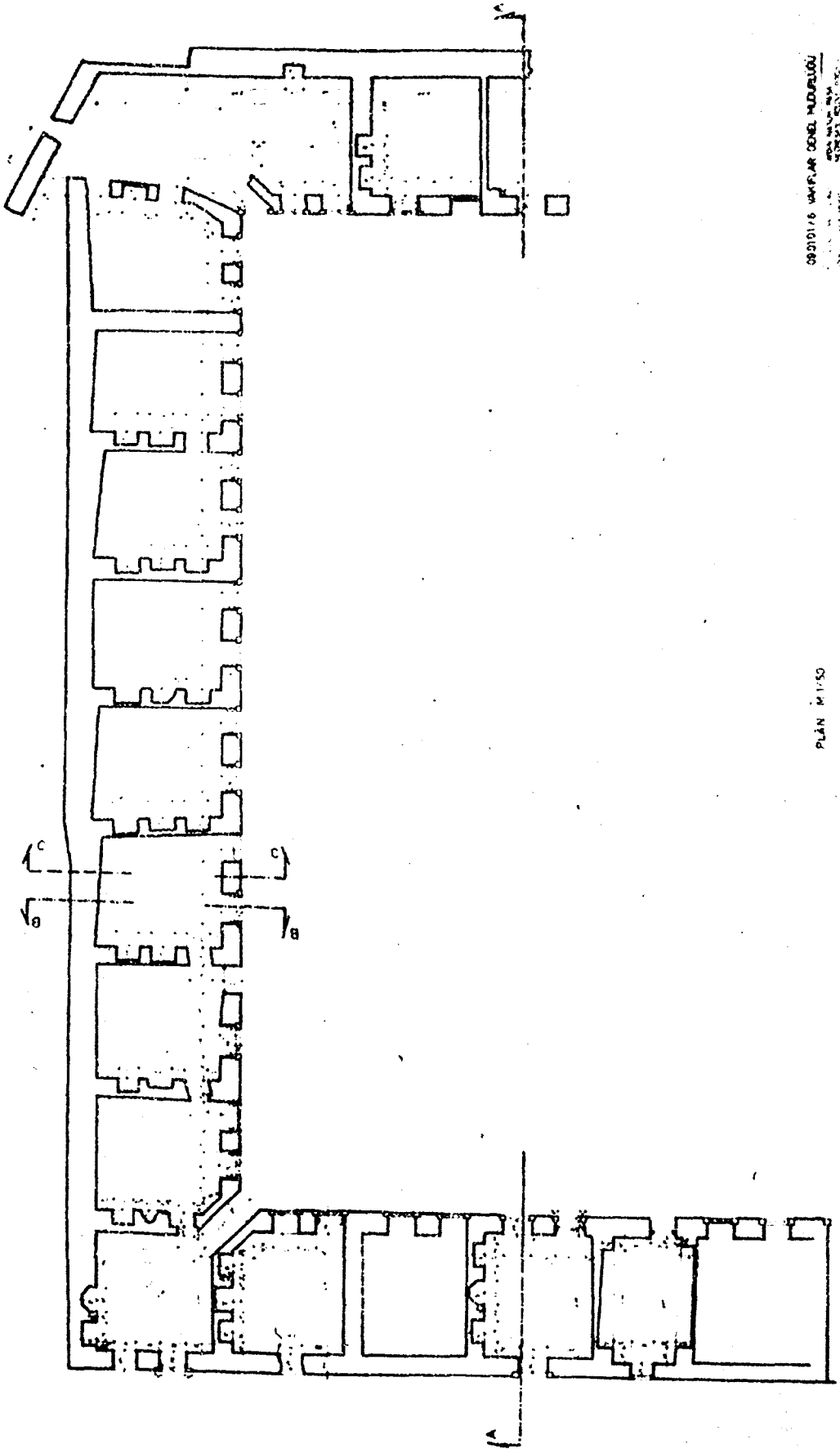
Y O L

AYDIN NASUH PASA KÜLLİYESİ
RESTITÜSYON

1/200

AYDIN-NASUH FAŞA MEDRESESİ RÖLÖVE PROJESİ
ÖLÇEK: 1/50

C/C KESİTİ

a)

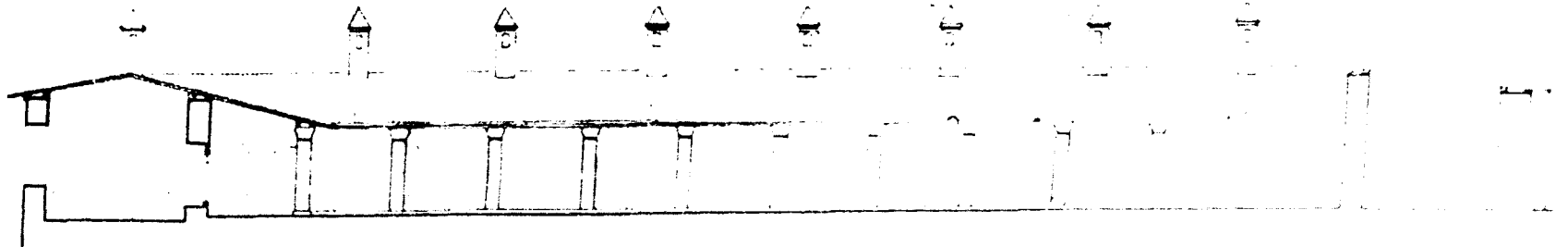

b)

A/A KESİTİ

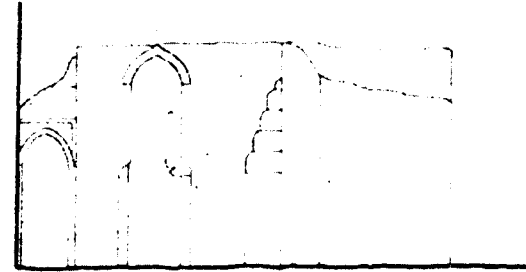
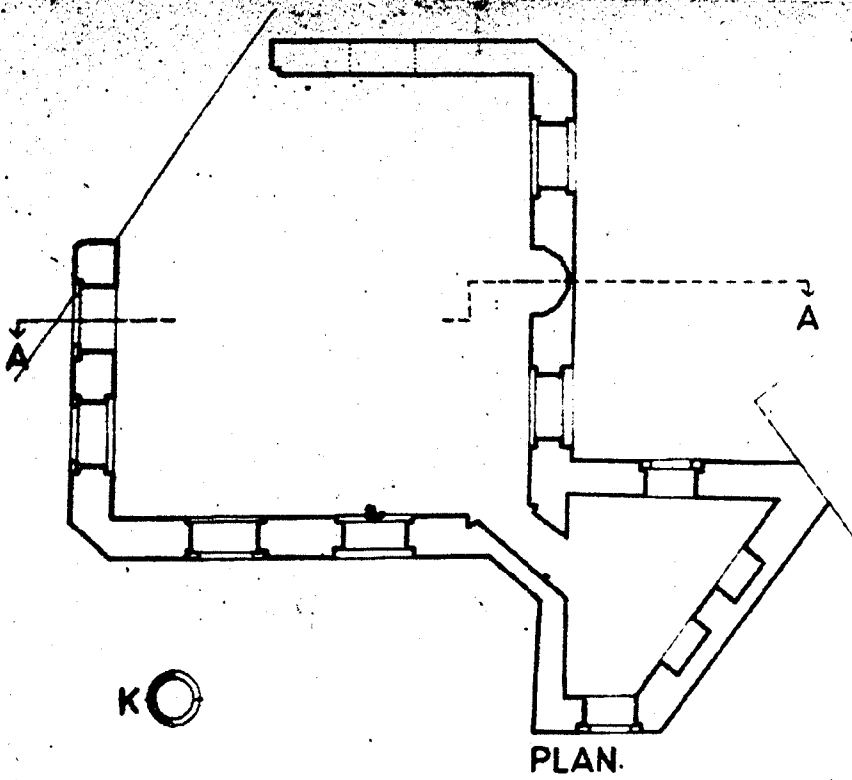
c)

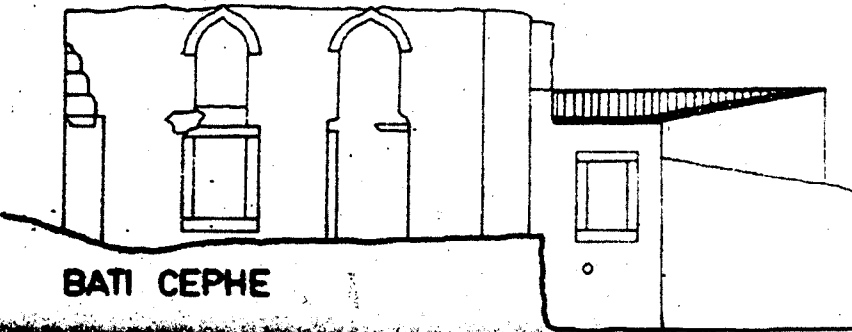
RESTİTÜSYON

OSMAN AĞA MEDRESESİ
A.A KESİTİ

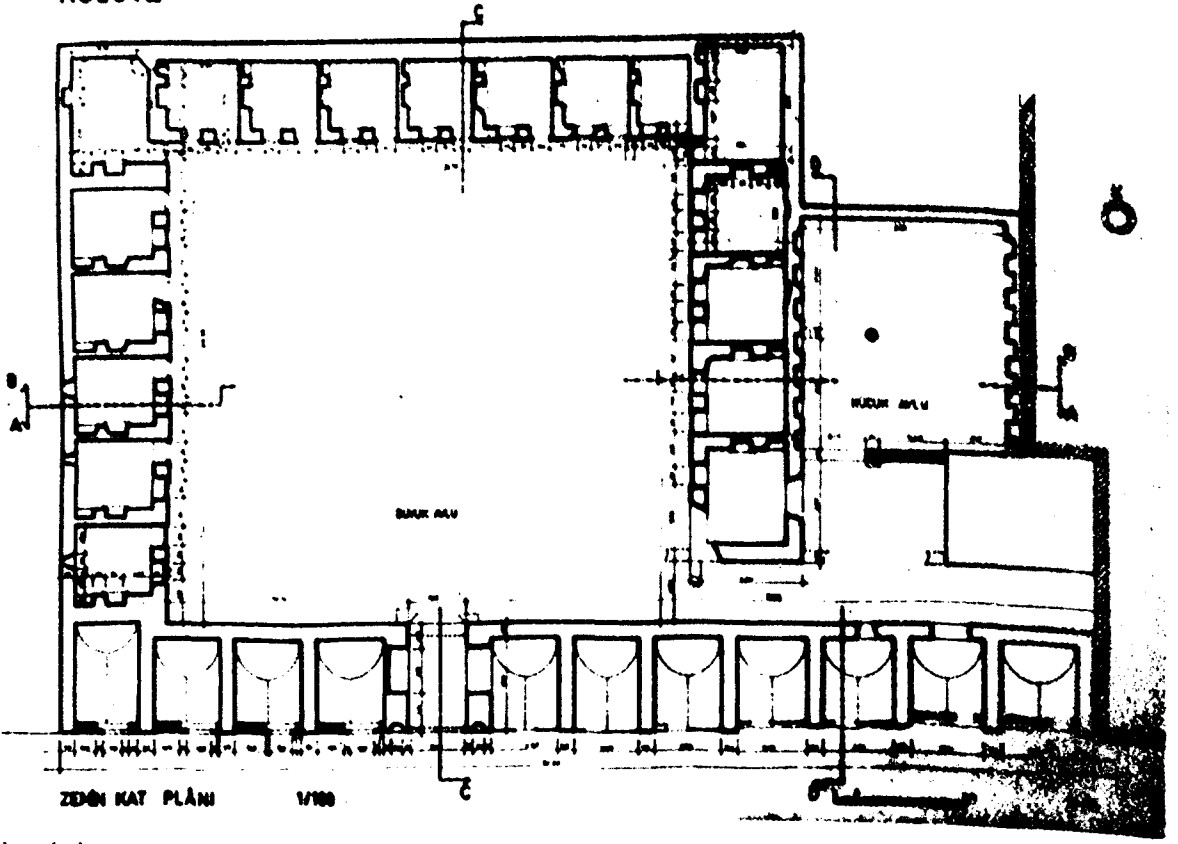

NASUH PAŞA KÜLLİYESİ
MESCİT

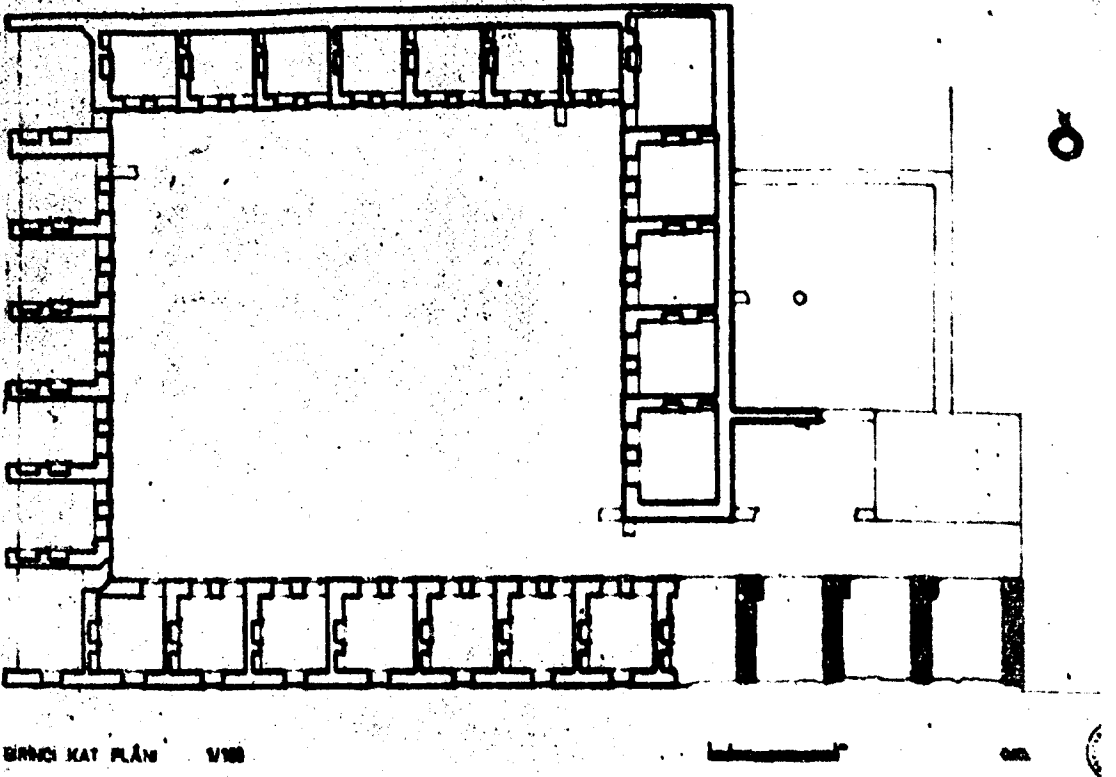

AYDIN. ZİNCİRLİ HAN
RÖLÖVE

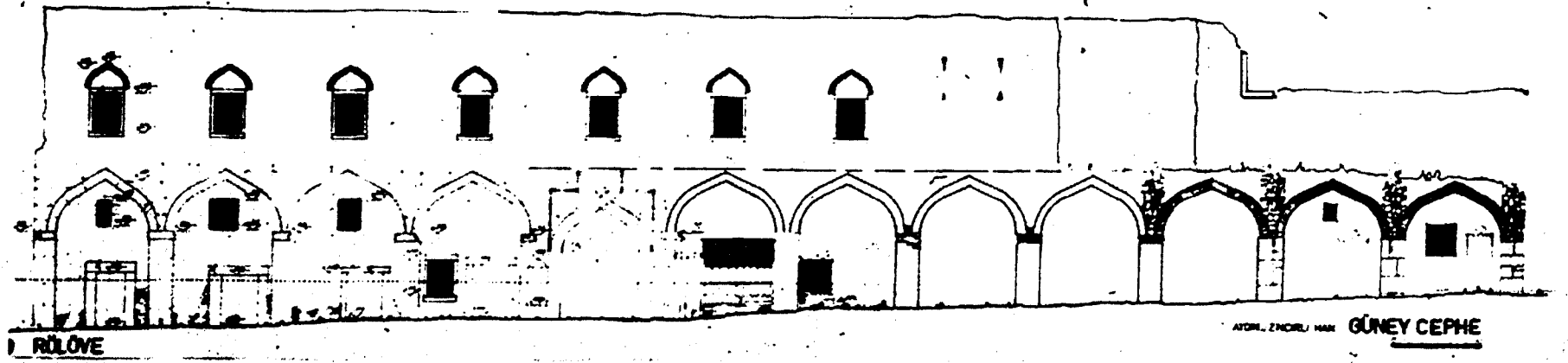

Levha: 6-a)

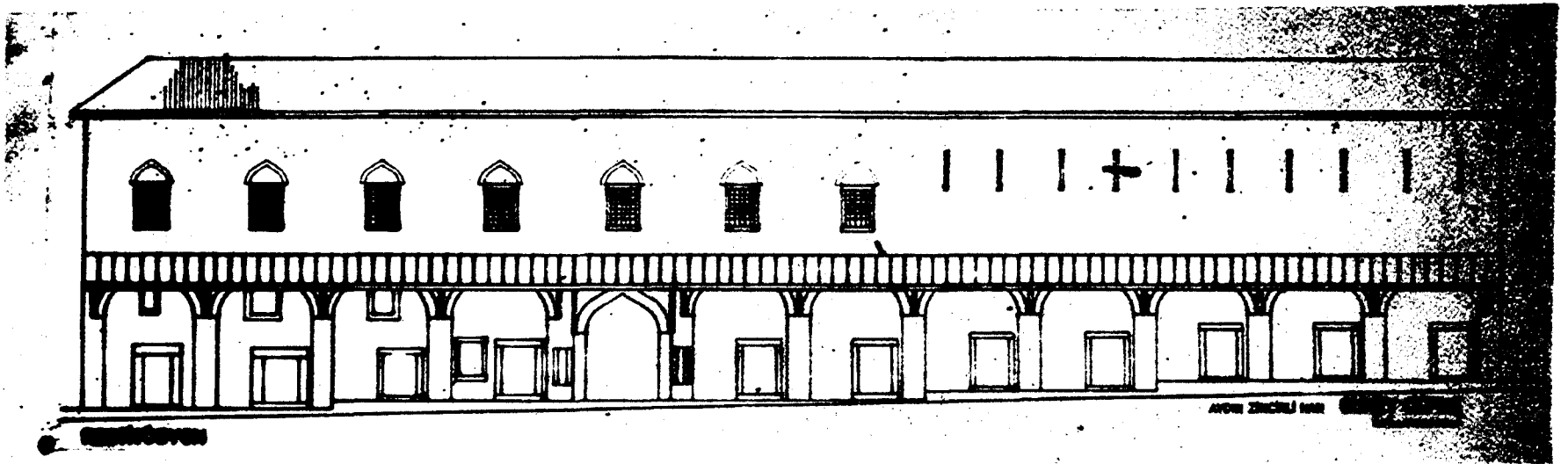
AYDIN. ZİNCİRLİ HAN
RÖLÖVE

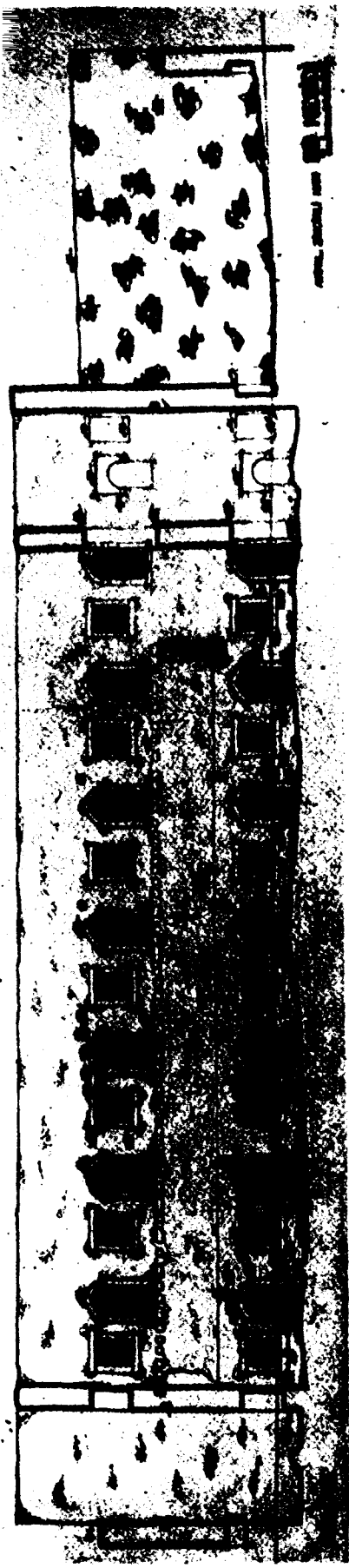
Levha: 6-b)

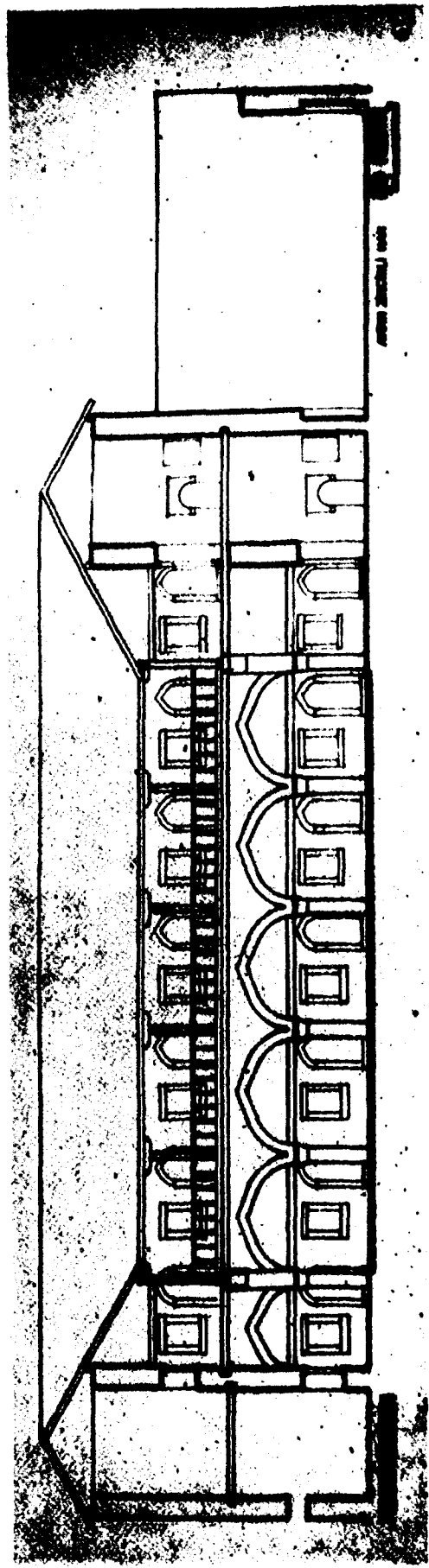
Levha: 7-a)

Levha: 7-b)

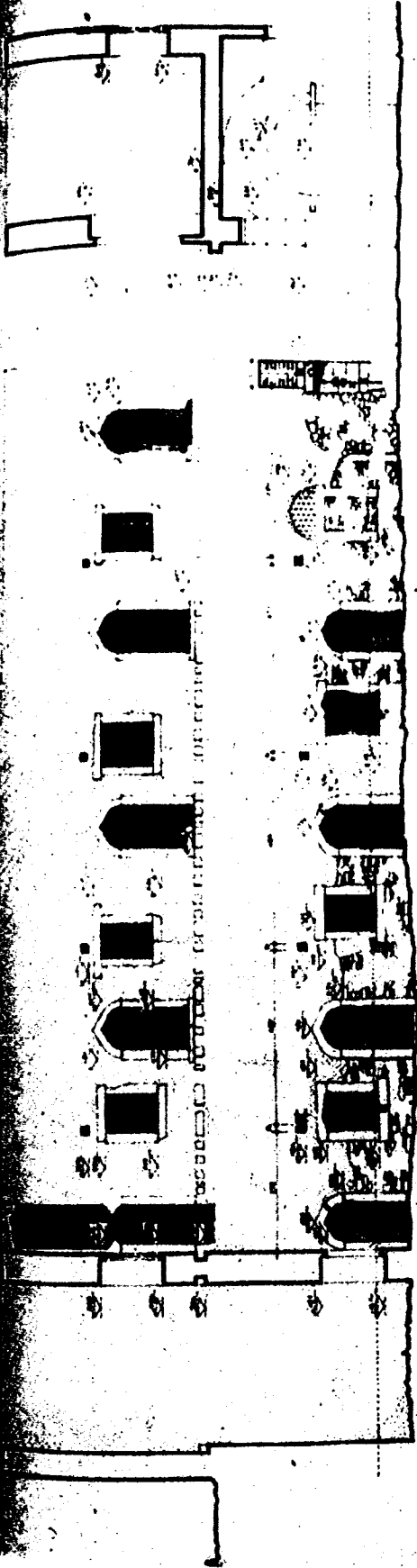
: 8-a)

Levha: 8-b)

Levha: 9-a)

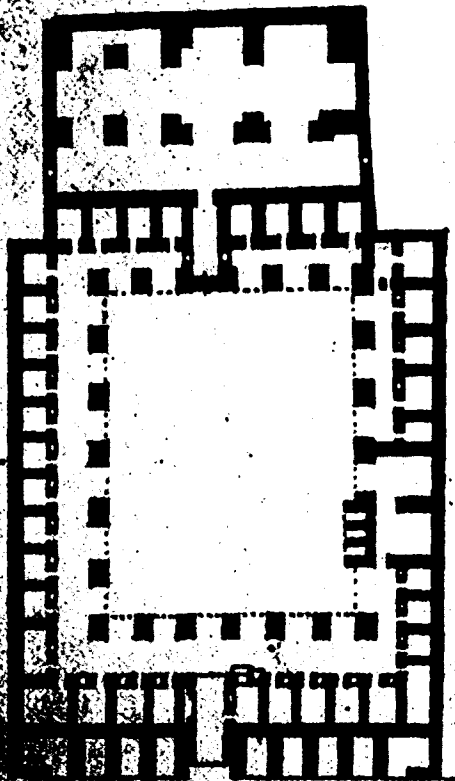
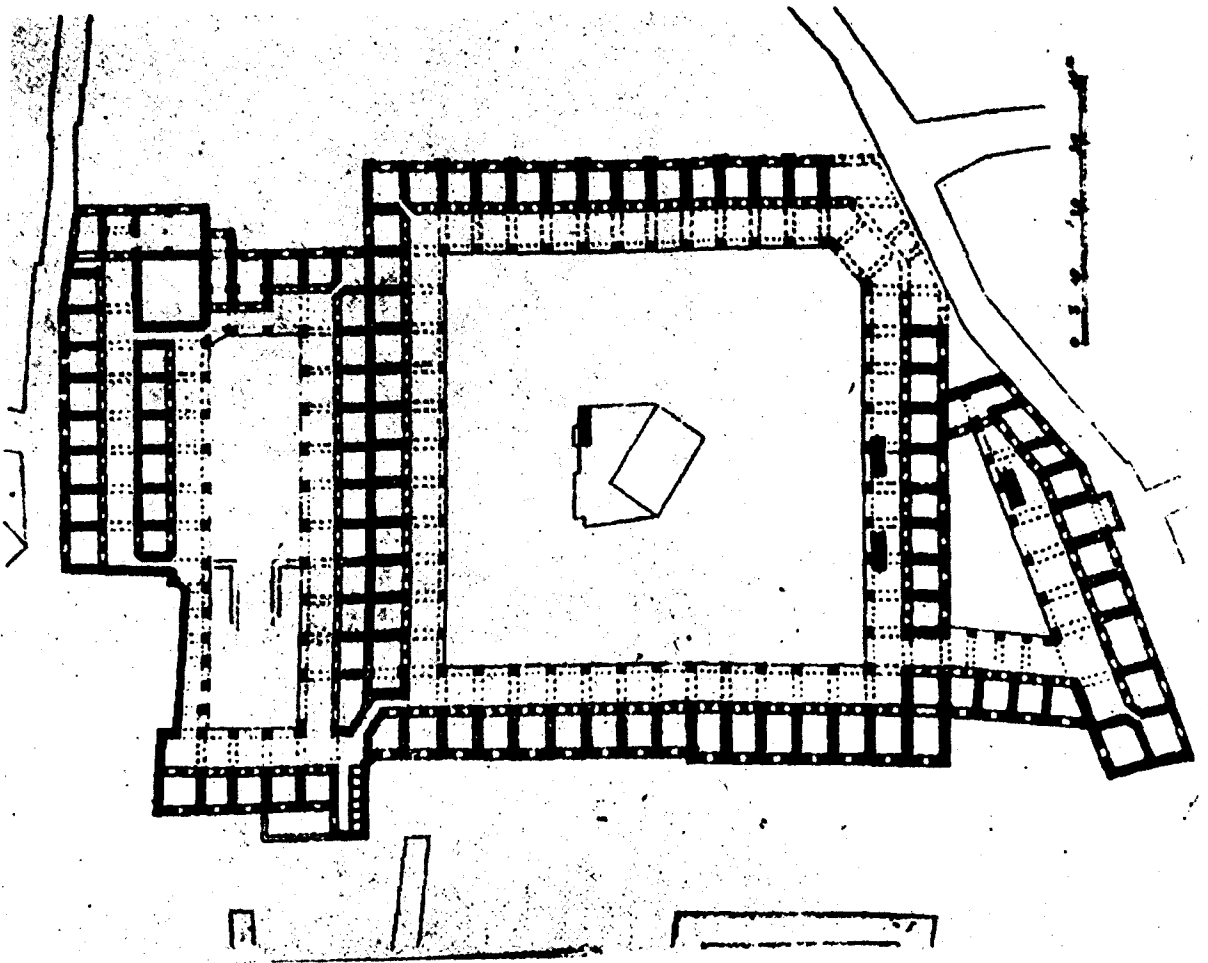
AYN-EL-ZINCIRLI MADRASA - CC - KESITİ

Levha: 9-b)

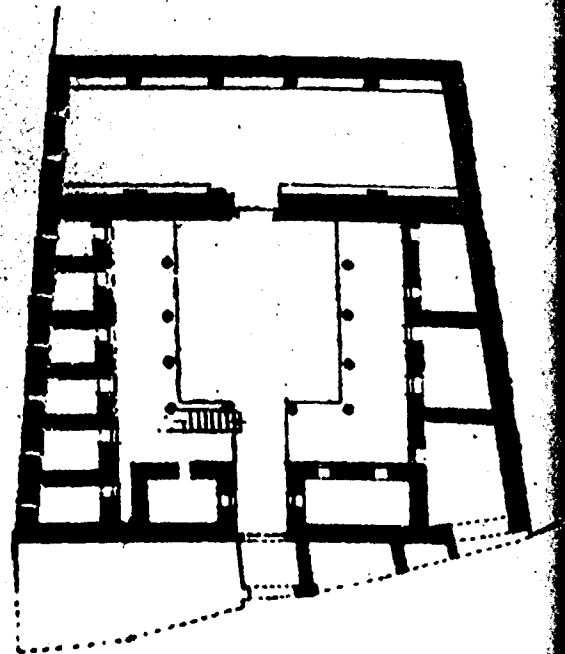
AYN-EL-ZINCIRLI MADRASA - DD - KESITİ

Levha: 9-c)

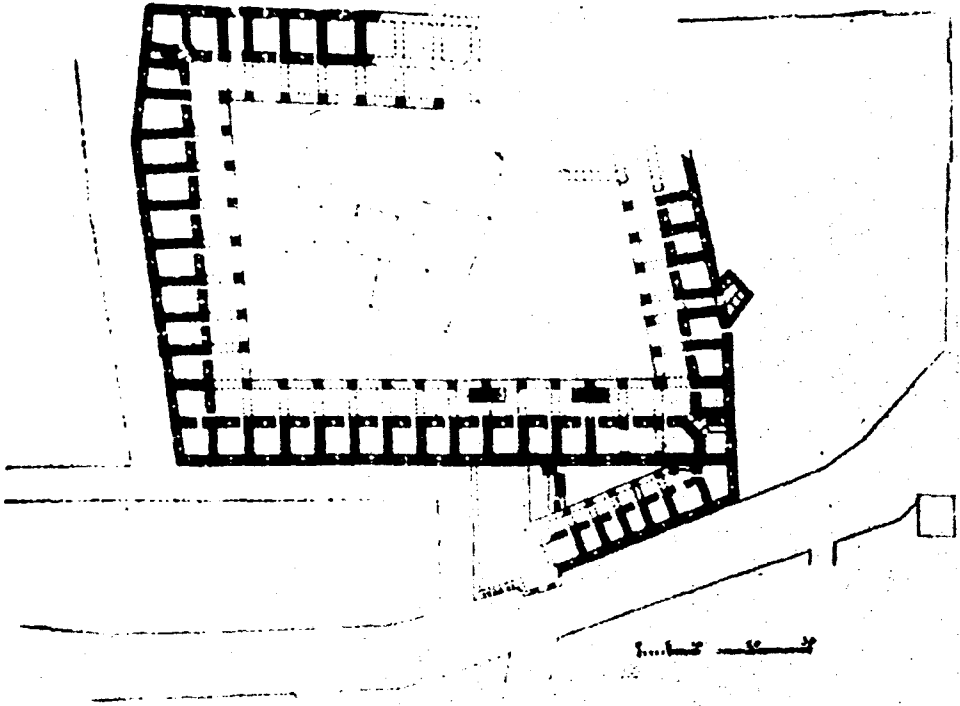
Şifve Ham: Gaziantep

levha: 10-b)

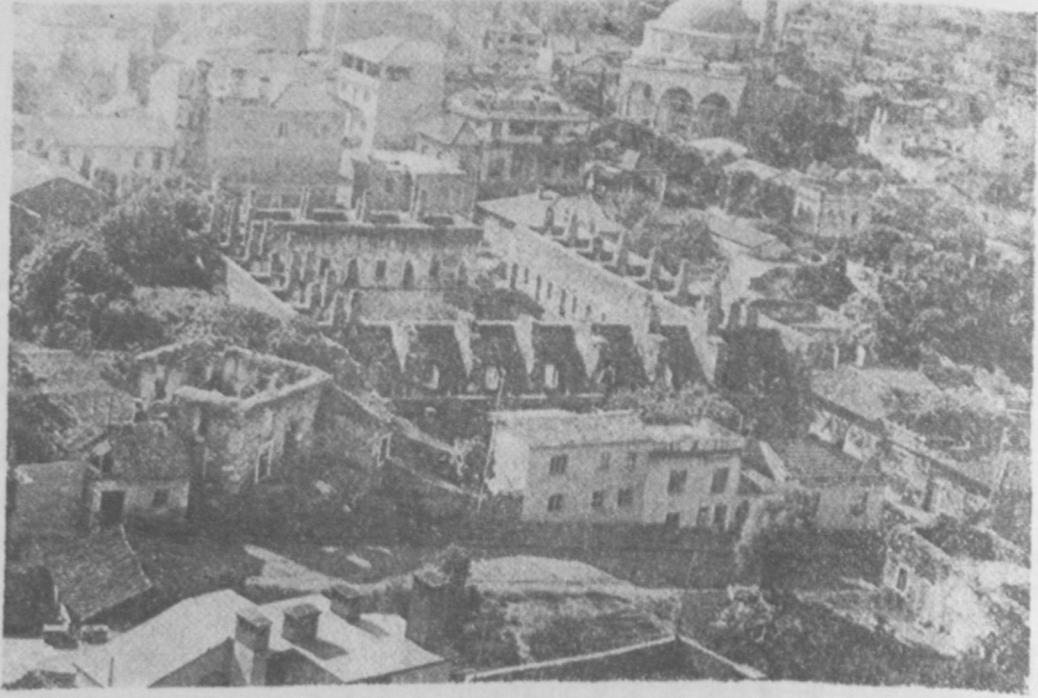
Taşhan, Bergama

Levha: 10-c)

Vezir Hanı, üst kat plâni, İstanbul

Levha: 11-a)

Res.: 1) Külleiyenin Genel GörünüŖü. (Cihanoglu Camiinin minaresinden çekilmiŖtir.)
(Foto: Sabih Erken)

Res.: 2) Külleiyenin bir baŖka genel görünümini.
(Foto: Sabih Erken)

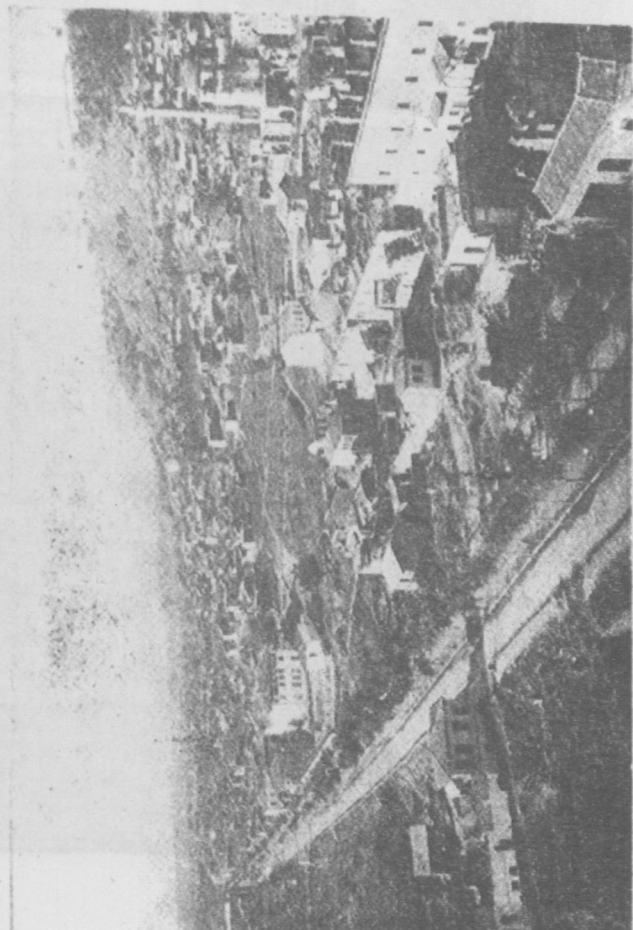
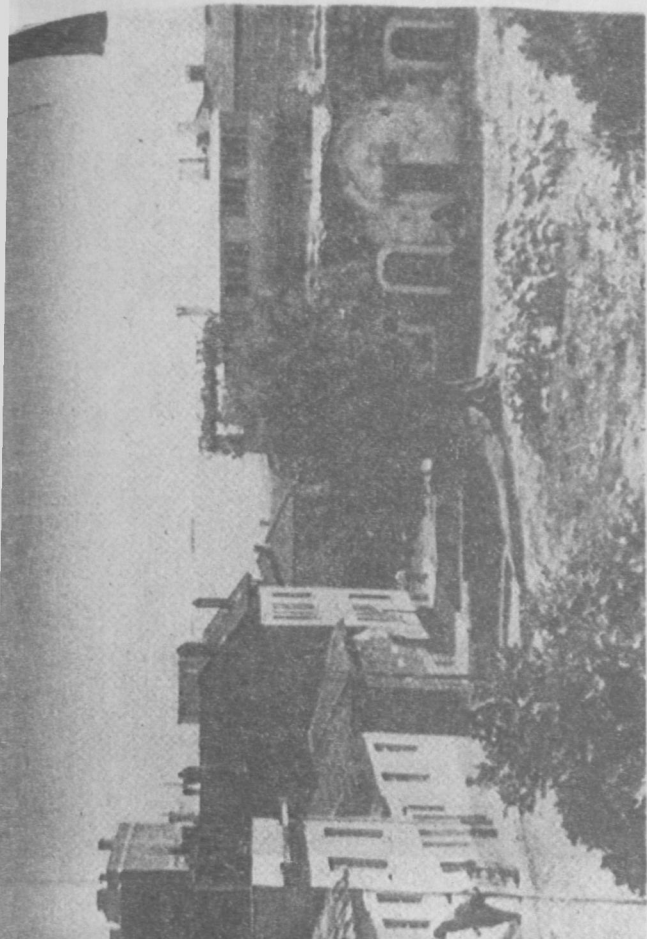

Res.: 3) K lliyeyi Kuzey, Güney istikâmetinde
kesen yolun kuzeyden g r n f .

Res.: 4) Külliyenin 1930 lardan eski-yeni Camii minaresinden
 ekilmiŐ olan fotoĐrafı.

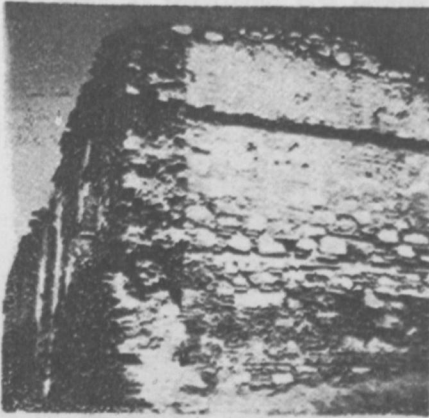
EMRE MADRAN

Res.: 5) Medrese, giriş kapısı.

(Foto: Sabih Erken)

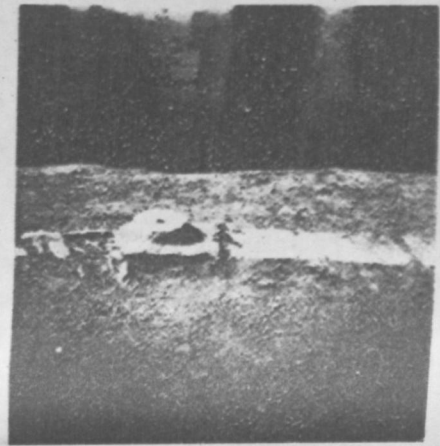
Res.: 6) Medresenin yol tarafında kesilen yüzü.

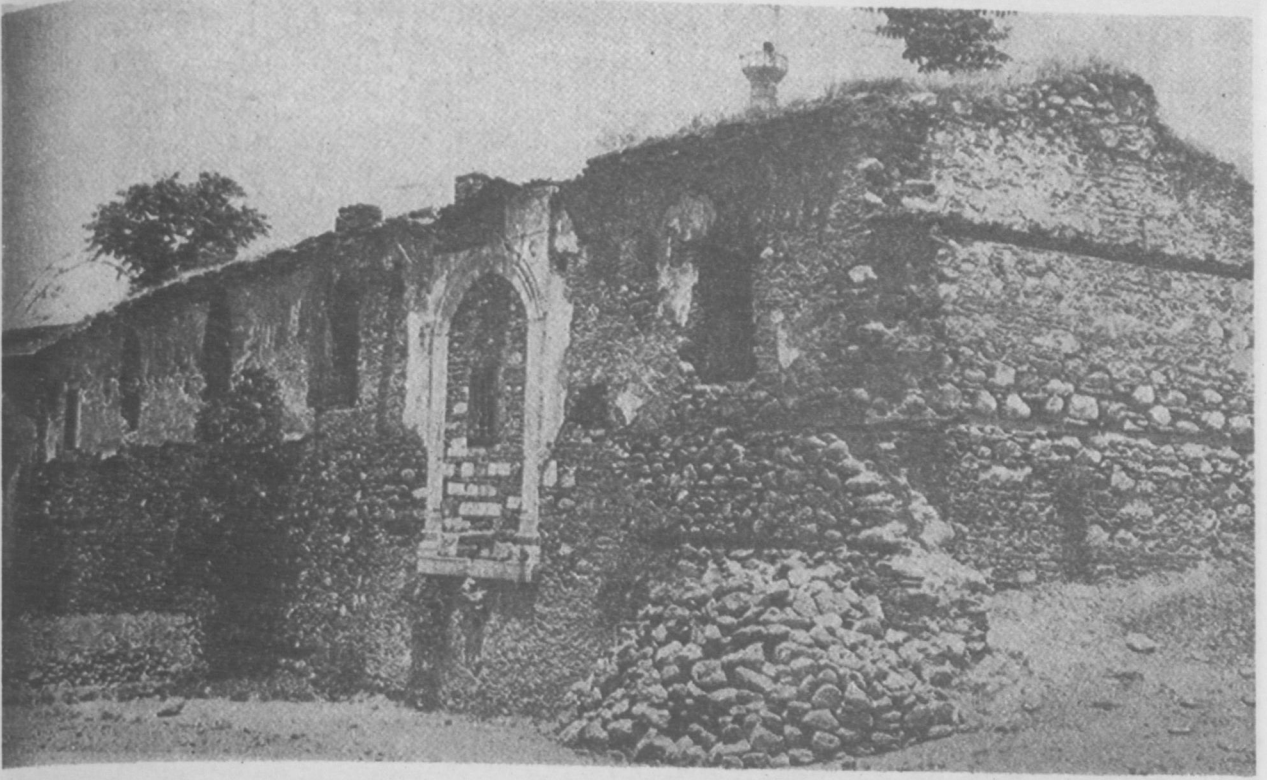
Res.: 7) Medresenin bir penceresi.

Res.: 8) Baca ve kalkan duvarı.

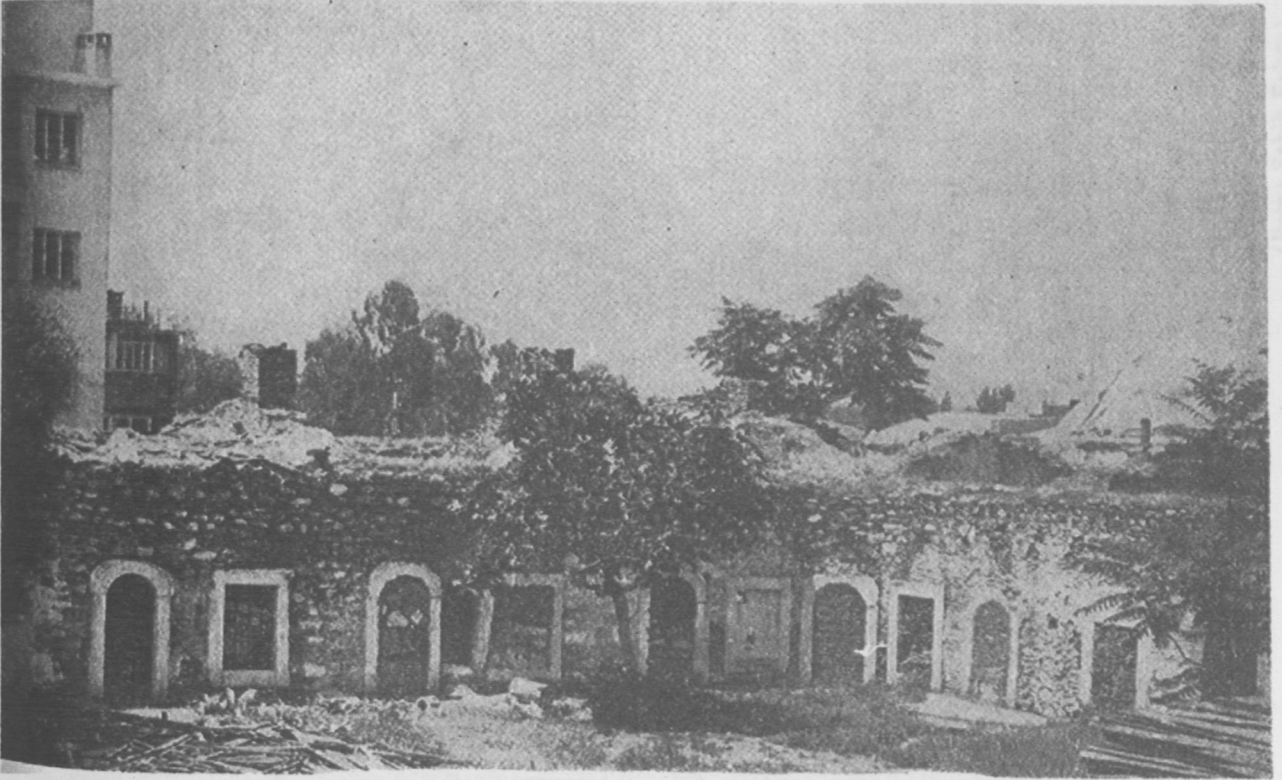

Res.: 9) Medrese revakının kolon kaydısi ve bordür taşı.

Res.: 11) Medrese avlusundan, yapının güney batı köşesi.

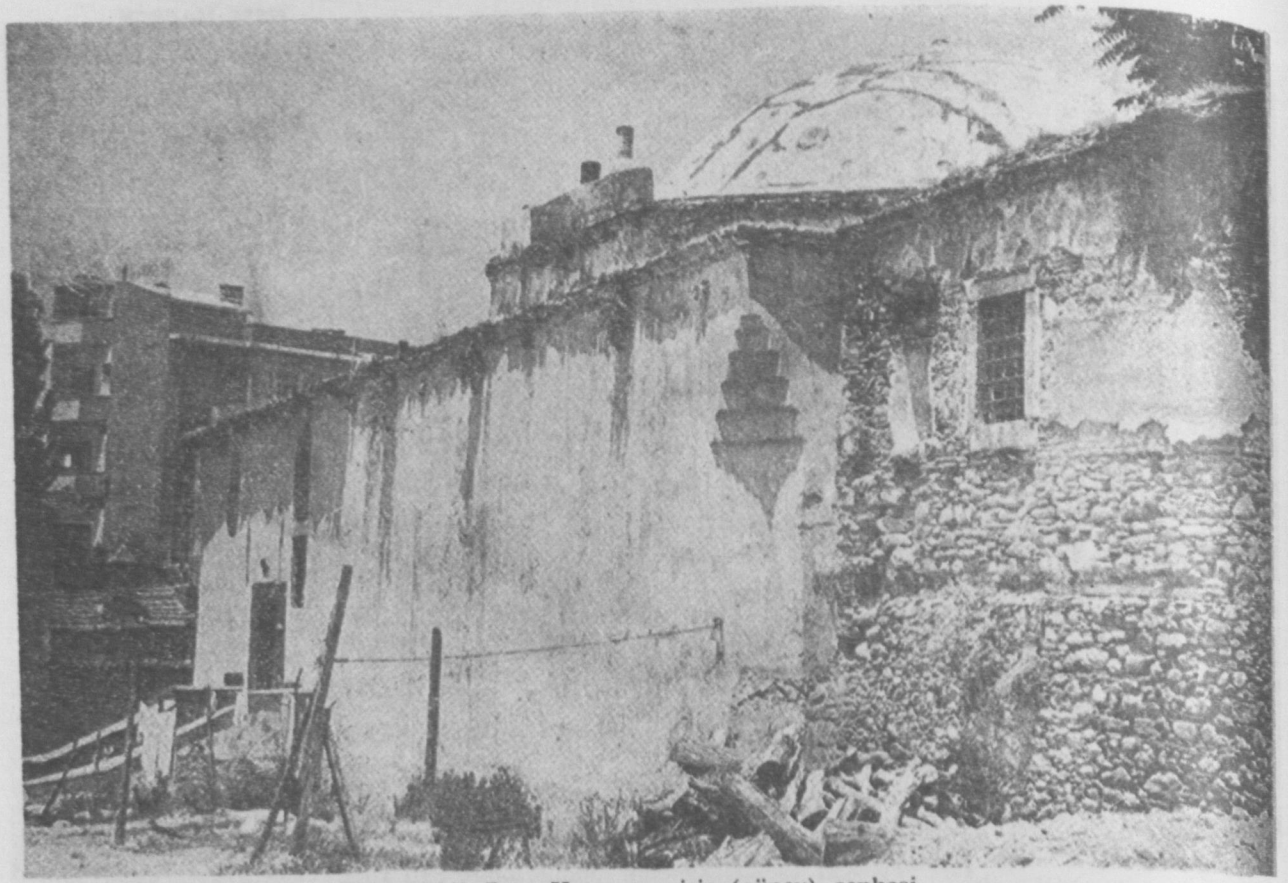
(Foto: Sabih Erken)

Res.: 11) Medrese avlusundan, yapının güney batı köşesi.

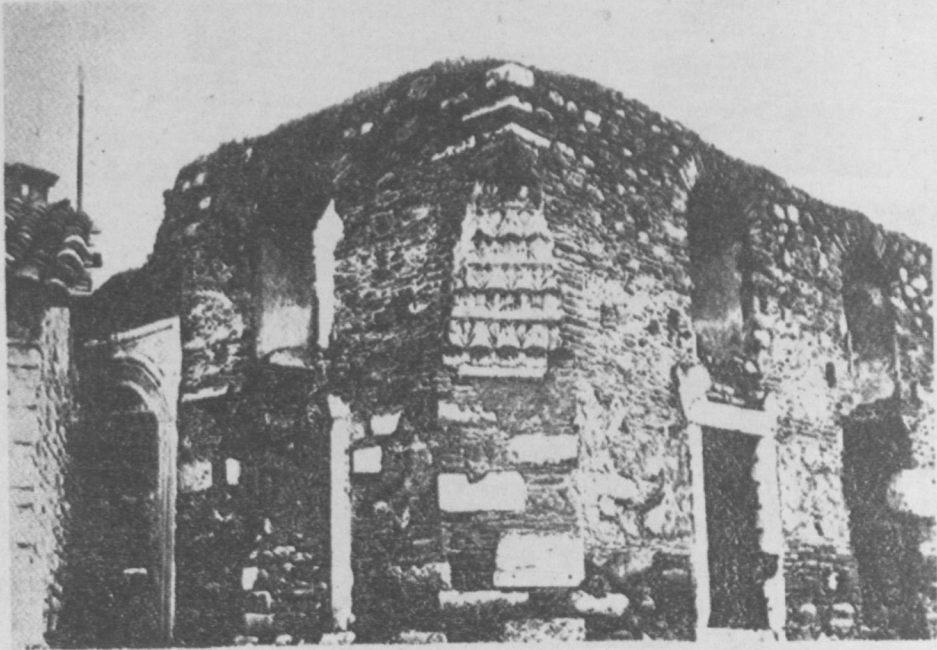
(Foto: Sabih Erken)

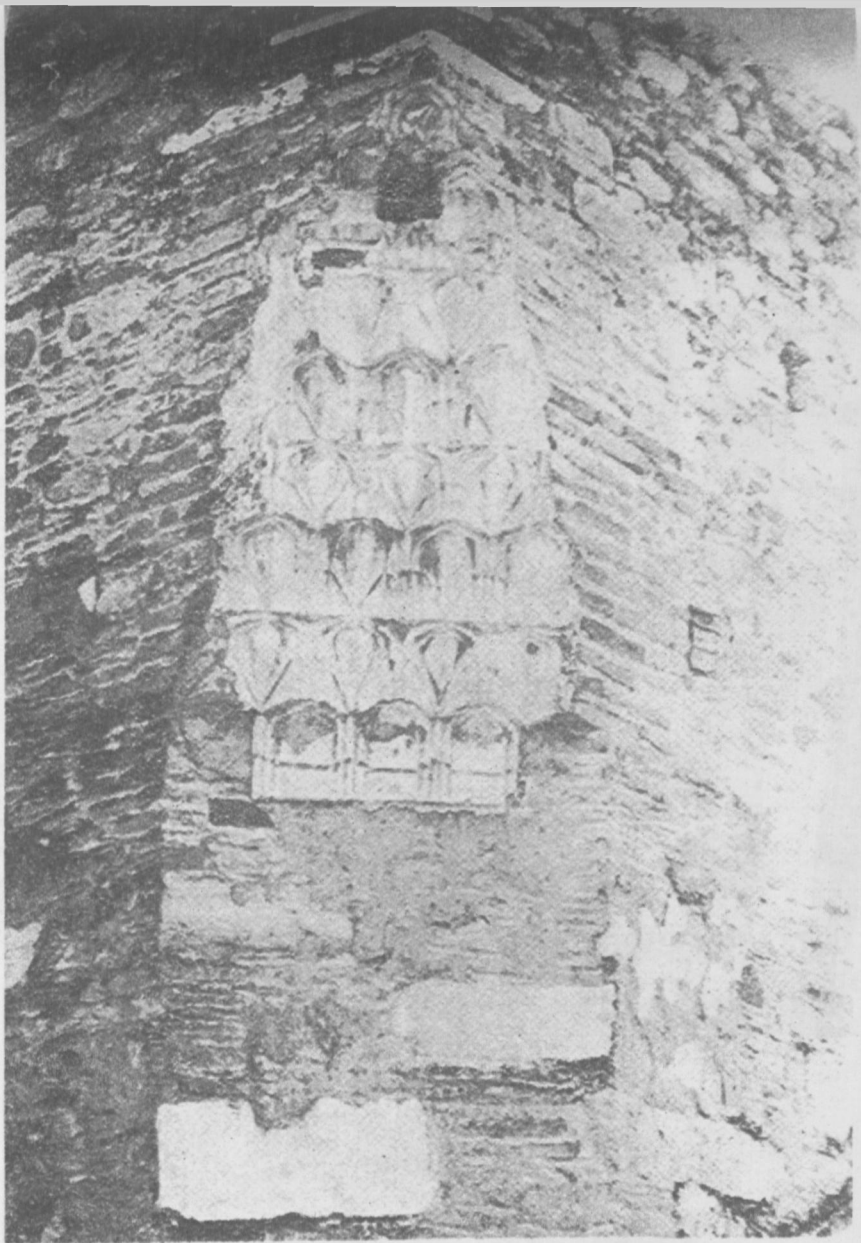

Res.: 12) Paşa Hamamı, giriş (güney) cephesi

(Foto: Sabih Erken)

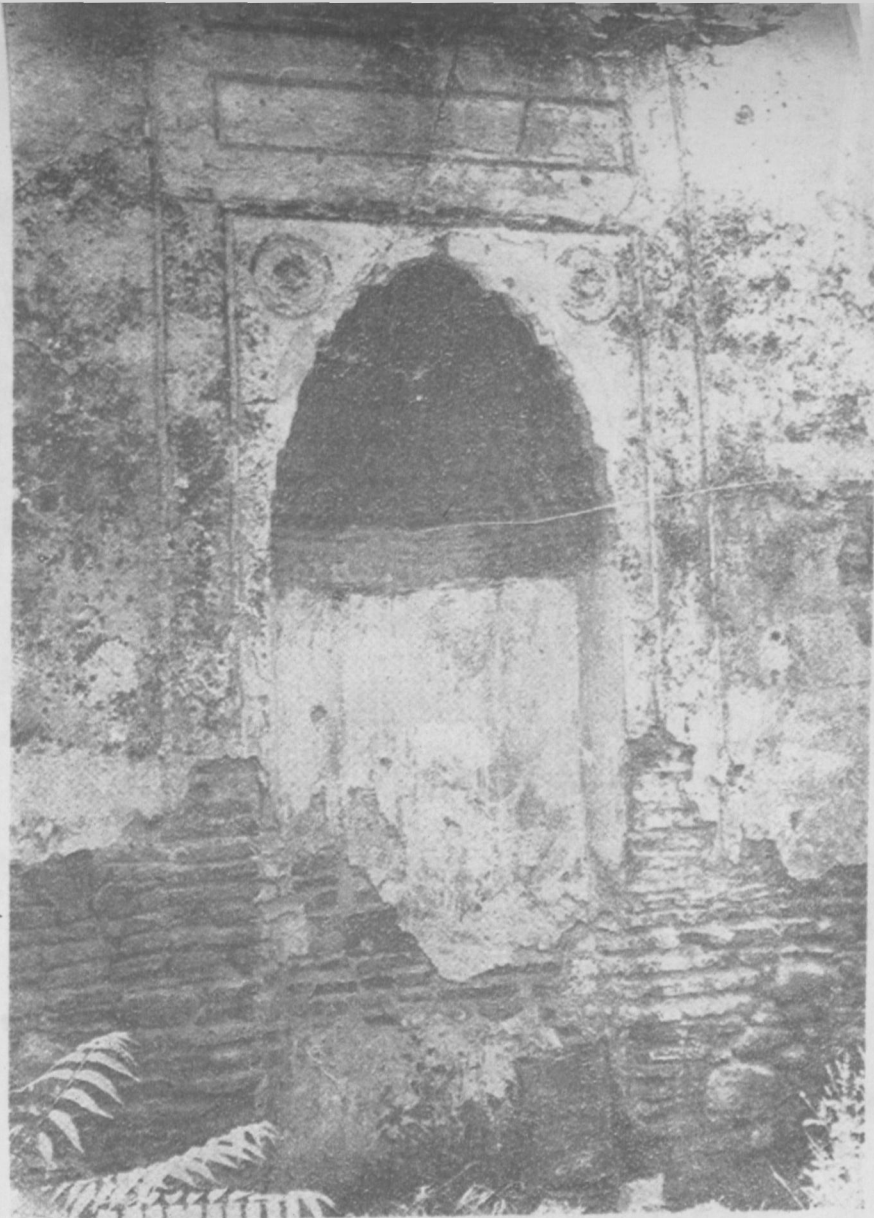

Res.: 13) Mescit Kuzey ve Batı cephesi.

Res.: 14) Mesciti kuzeybatı köşe stalaktiti.

(Foto: Sabih Erken)

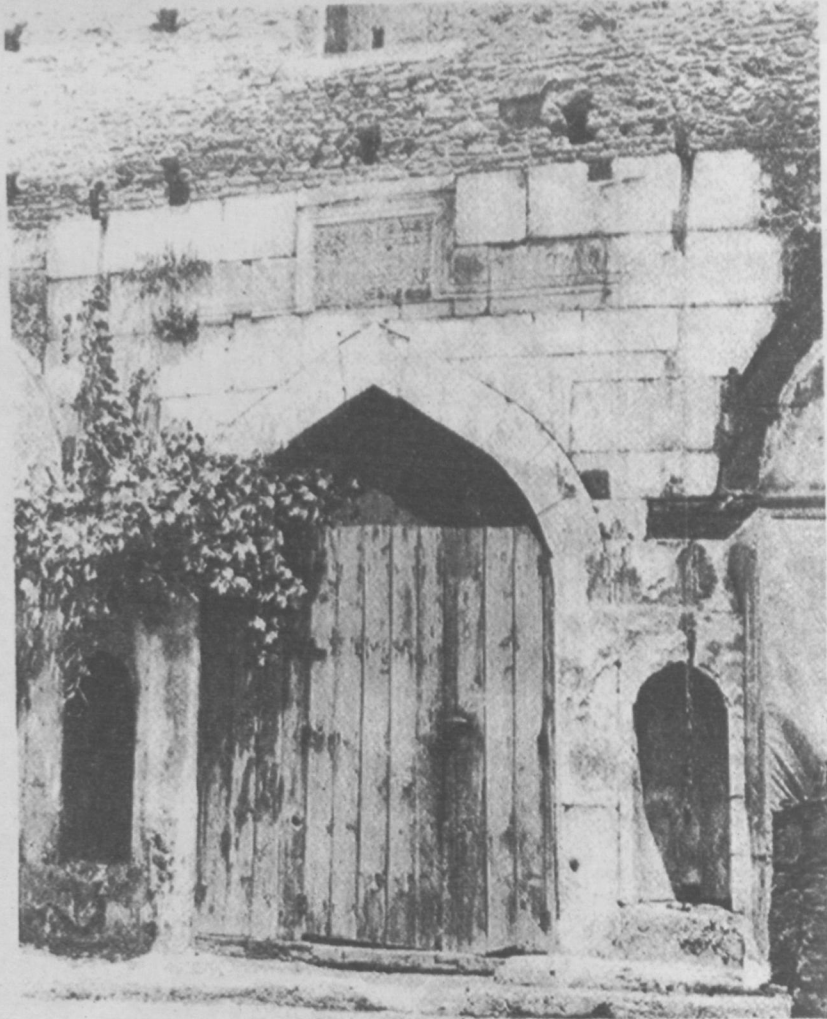

Res.: 15) Mescid, mihrap

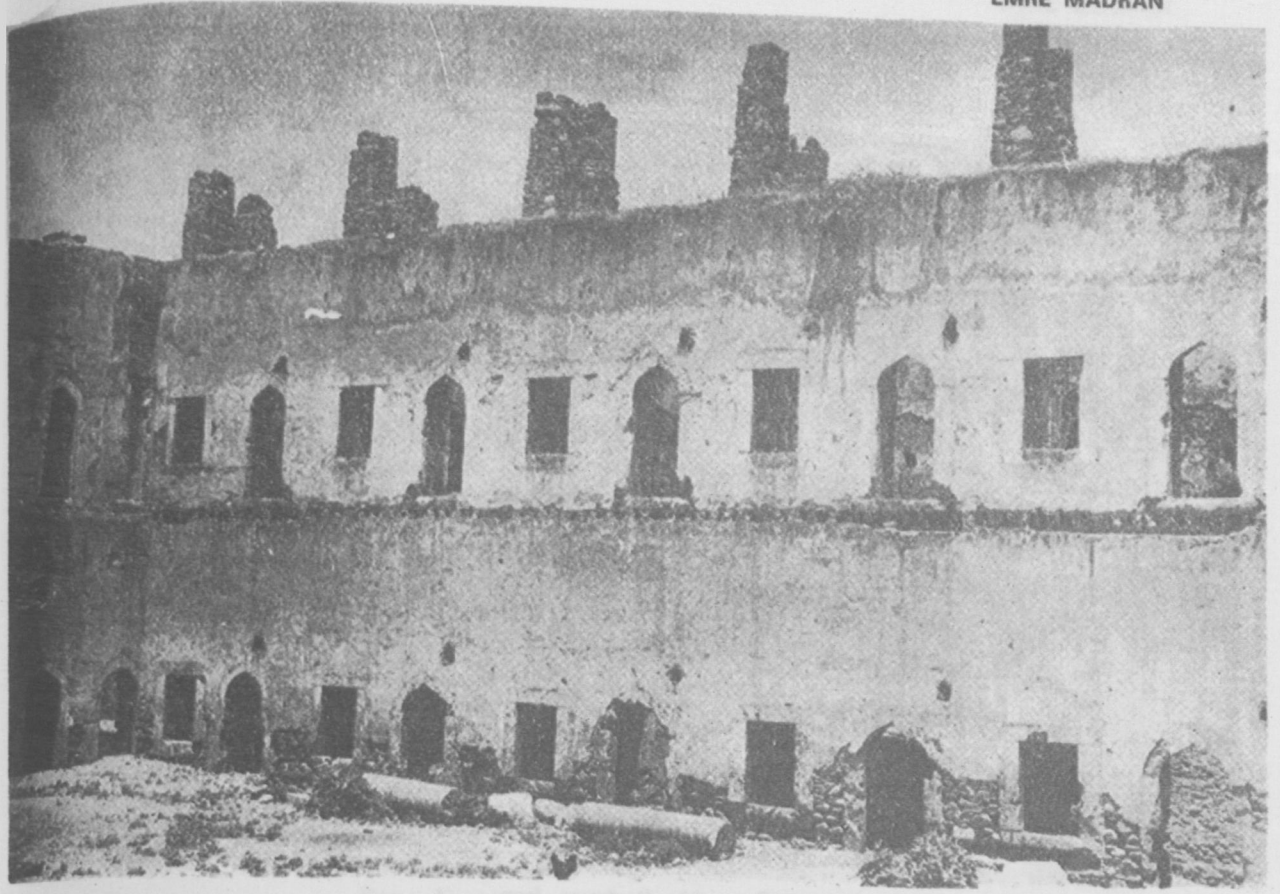

Res.: 16) Zincirli han Ön Cephe (Foto: Sabih Erken)

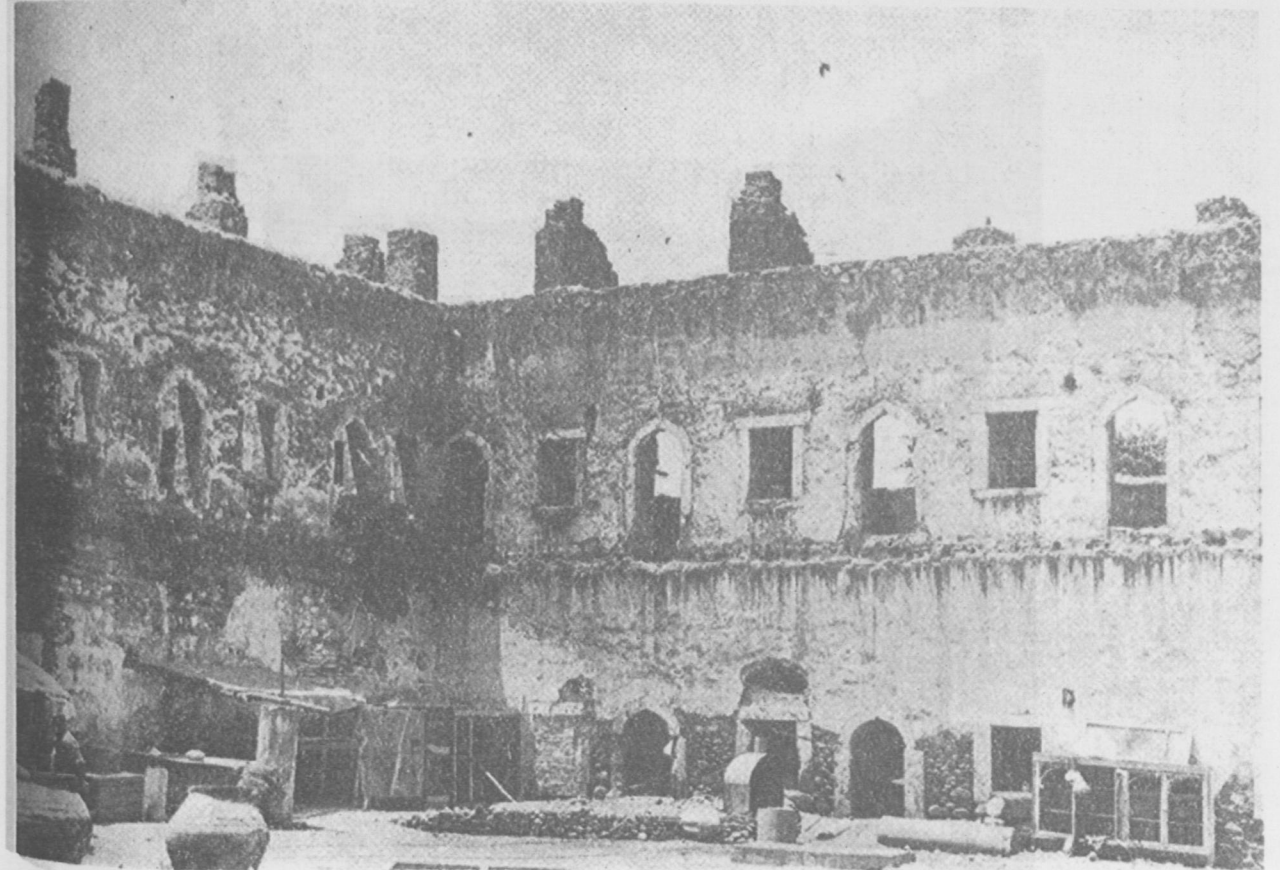

Res.: 17) Zincirli han, giriş kapısı.

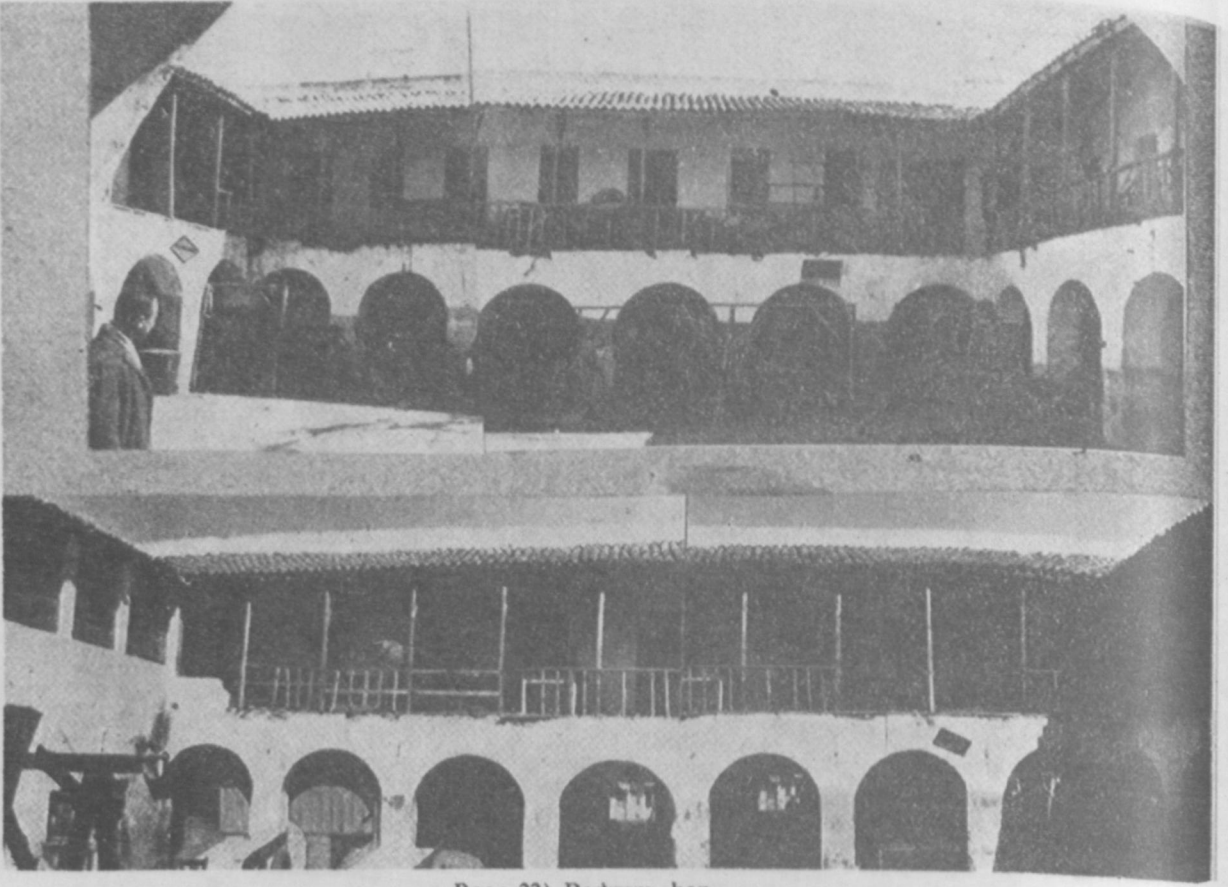
Res.: 18) Zincirli Han, avlu kuzey cephesi.

(Foto: Sabih Erken)

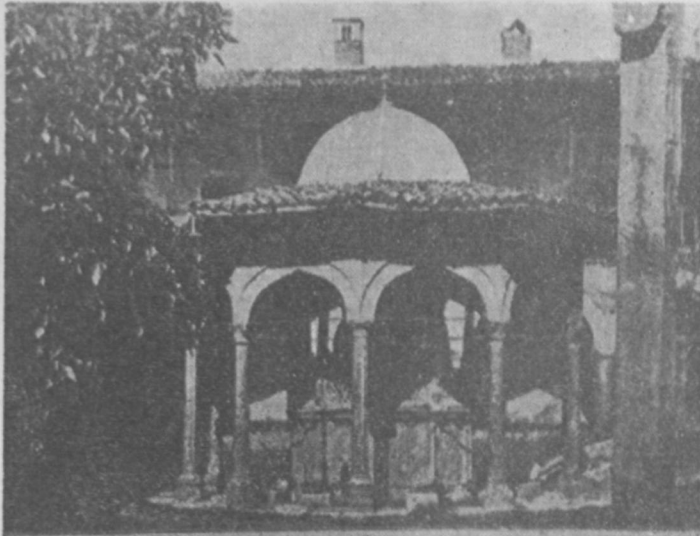

Res.: 19) Zincirli Han, avlunun güneybatı köşesi.

(Foto: Sabih Erken)

Res.: 22) Bodrum, han.

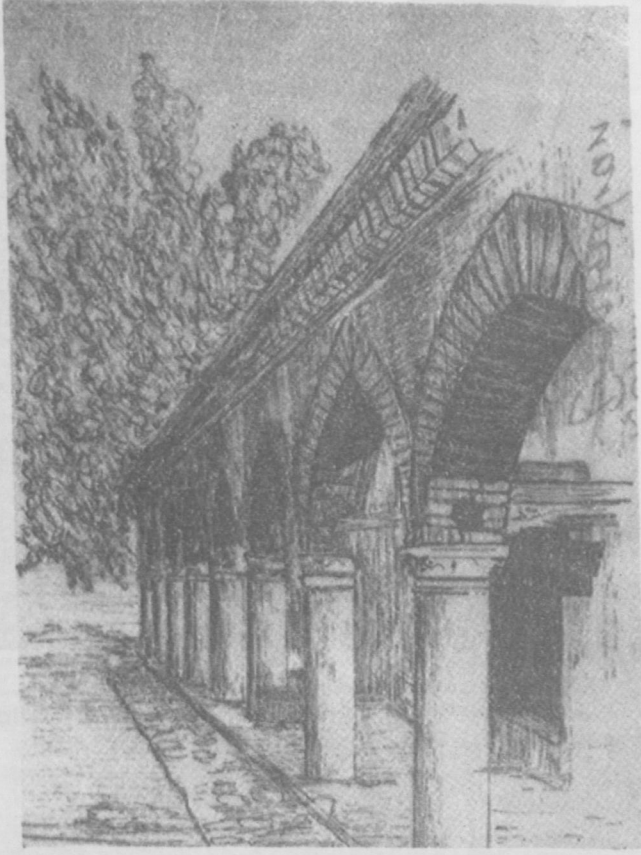

آیدینه جهانزاده عبدالعزیز افندی جامع شریفک حوضه
La cours du Mosqué Abd'ul Aziz Eff. à Aydın

Res.: 23) Aydın cihanoğlu Medresesi. (Şadırvanın arkasında görülen revaklar bugün mevcut değildir.)

Foto: Aydın ili Tarihi, Asaf Gökbel, İstanbul 1936.

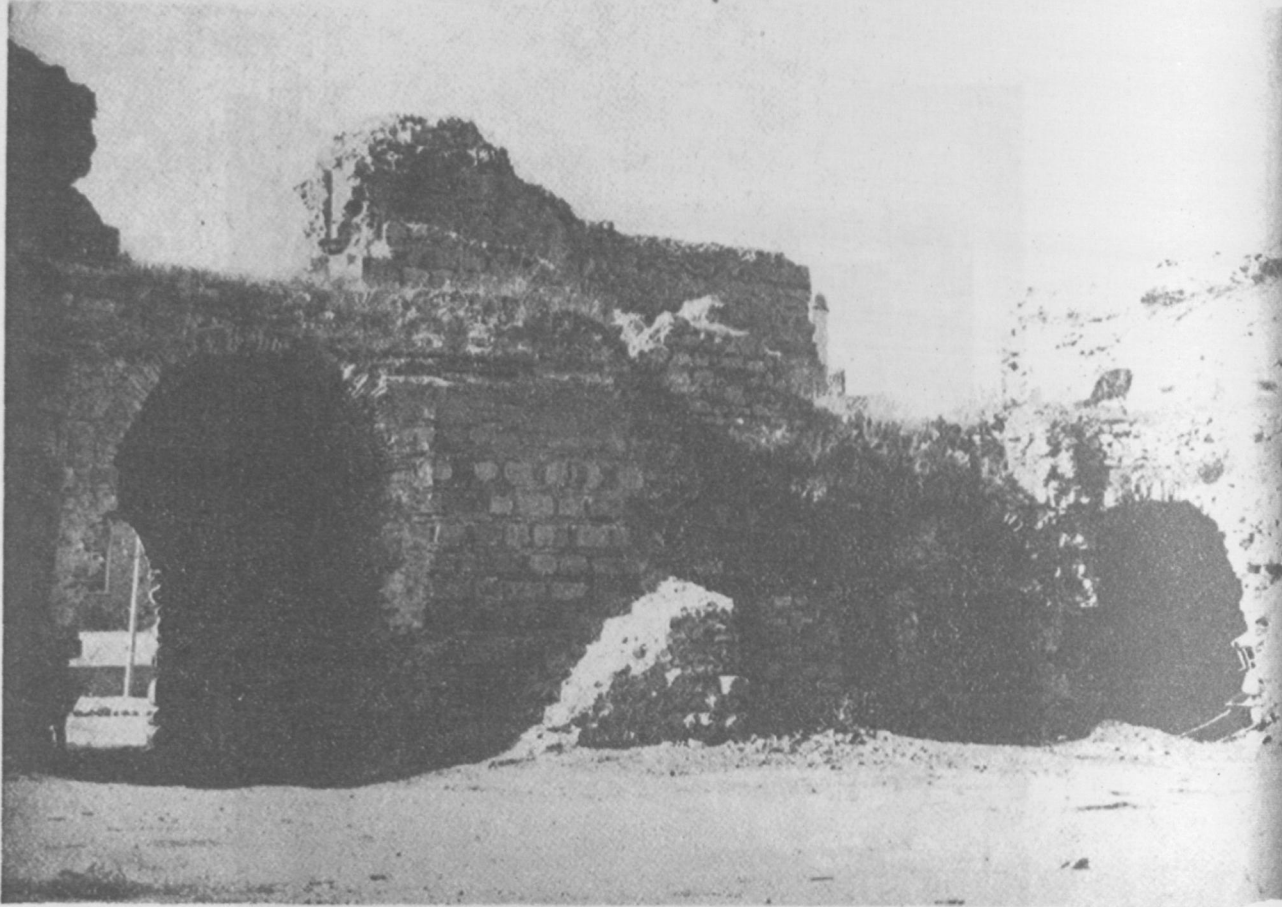
Res.: 23.a) Aydın, Cihanoğlu Medresesi Batı revağı. (Bugün mevcut değildir.)

Res.: 24) Akhisar, Pamukhan.

Res.: 25) Tire, Karakadı Meccedinin Medresesi. Revaklar, (1970 senesindeki onarımda üstü orjinaline uygun olarak meyilli ahşap kirişleme ile kapatılmıştır.)

Res.: 26) Çeşme, Kanuni Kervansarayı, Merdiven.

Res.: 27) Hamam Kitabesi. (Foto: Sabih Erken)

Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely a continuation of a document or a separate page of text. The script is dense and fills most of the page.

Res.: 29) Aynı vakfiye suretinin 3. ve son sayfası.

Handwritten text in Ottoman Turkish script, featuring several large, decorative initial letters (saz) at the beginning of sections. The text is arranged in columns across the page.

Res.: 28) Kulliyenin 1343 H. Tarihli Vakfiye sureti sahife 1 ve 2.